

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1981

<https://hdl.handle.net/1874/9596>

JAARBOEKJE 1981

VAN HET
OUDHEIDKUNDIG
GENOOTSCHAP

'NIFTARLAKE'

Erelid Mr Dr N.J.C.M. Kappeijne van de Coppello, Loenen a/d Vecht

Bestuur Drs E. Munnig Schmidt, voorzitter
Nieuwerhoek, Loenen a/d Vecht (02943) 1280

H.J. Post, secretaris
Zandweg 45, 3601 AE Maarssen (03465) 68965

H. C. M. Hoppenbrouwers, penningmeester
Baambrugge (02949) 1541
giro 513805

Mevrouw Mr M. A. Dukes-Greup, bibliothecaresse
Kasteel Oudaen, Breukelen (03462) 2627

Leden Mr Dr N.J.C.M. Kappeijne van de Coppello
Mr J. H. van den Hoek Ostende
A. J. A. M. Lisman

*Redactie
voor 1982* Drs E. Munnig Schmidt
Nieuwerhoek, Loenen a/d Vecht (02943) 1280

Ledenlijst 1982

Abcoude

De Gemeente Abcoude
Drs J. Baalbergen
R. Bianchi
A. den Breejen
Drs D. G. Carasso
W. J. Engel
J. Enters
Mw. W. D. de Graaf-Vossensteyn
J. de Groot
Mr F. A. M. ten Herkel
J. Th. Kemme
N. L. Loeb
J. K. Lutikhuis
W. van ter Meij
J. J. Pabon Jr
P. v. d. Schaaf
H. Schoenmaker
J. B. Schreur
Mr J. W. F. M. Swinkels
B. A. H. M. Theunissen
W. C. C. Trouw
Mw. G. L. J. Uiterwaal-Völker
Mw. C. A. L. M. Vis-Völker
B. H. de Vries

Gemeentehuis, 1391 EL
Sandbergstraat 8, 1391 EL
Meerzicht 1, 1391 AR
Oldenhoff 35, 1391 VR
Dr Koomansstraat 21, 1391 XA
Angsteloord 5, 1391 EB
Aasdomstraat 1, 1391 CR
Meerweg 19, 1391 HG
Gein Noord 24, 1391 GZ
Gein Noord 32, 1391 HA
Sandbergstraat 7, 1391 AJ
Molenweg 16, 1391 CG
't Marktveld 19, 1391 BZ
Zilver schoon 107, 1391 XS
D. v. Troostwijkstraat 51, 1391 ER
Burg. de Beaufortlaan 2, 1391 CK
F. Postlaan 5, 1391 AV
Jan Trouwstraat 4, 1391 TT
Gein Zuid 7, 1391 GT
Reyer Spreijstraat 10, 1391 GA
Torenlaan 32, 1391 AM
Kerkplein 14, 1391 GJ
Stationsstraat 54, 1391 GR
Sandbergstraat 4, 1391 EL

Aerdenhout

Ir J. J. Smorenburg

Rijnegomlaan 60, 2111 XP

Alkmaar

Mr Dr J. Belonje

Nassaulaan 39, 1815 GJ

Amersfoort

Oudh. Ver. Flehite
K. A. Vis

Westsingel 50, 3811 BC
Kortegracht 18, 3811 KH

Amstelveen

J. W. N. van Achterbergh Jr
H. L. M. Raadschelders Wennink
Mw. H. Vlot-van Lonkhuyzen

Amsterdamseweg 270, 1182 HN
Eline Verestraat 38, 1183 KZ
Ferd. Bolweg 89, 1181 XC

Amsterdam

Gemeentelijk Archief
Drs P. M. Fischer
Mw. J. H. Greup-Nicolai
Mr J. H. v. d. Hoek Ostende
D. Hoen
Mej. D. Hoogstins
Mr P. M. van der Laan
K. F. van Leuven
P. J. Meertens Instituut
Mw. E. G. Pannevis-Lammerts van Bueren
W. A. C. Reesink
H. Renes
J. R. Ritman
Mr W. Siewertsz van Reesema
J. Stodel
Universiteitsbibliotheek
Mw. W. J. C. v. Veen-Coenen
Jhr S. G. v. Weede
Kon. Ac. v. Wetenschappen
J. Zwaan

Amsteldijk 67, 1074 HZ
Hemsterhuisstraat 173, 1065 JZ
De Boelelaan 267, 1082 RC
B. Wieringerstraat 22, 1013 EB
Amstelveenseweg 1056, 1081 JV
Bickersgracht 14 hs, 1013 LE
Keizersgracht 443, 1017 DJ
Minervalaan 71-II, 1077 NS
Keizersgracht 569-571, 1017 DR
Minervalaan 84-I, 1077 PK
Koninginneweg 40, 1075 CZ
Verengauw 25 (Nieuwendam) 1024 NC
Bloemgracht 19 hs, 1016 KB
Keizersgracht 353, 1016 EJ
Rokin 70, 1012 KW
Singel 425, 1012 WP
Minervaplein 2, 1077 TN
J. v. Goyenkade 27-I, 1075 HS
Keizersgracht 569-571. 1017 DR
Lijzijde 45, 1034 KN

Ankeveen

B.A.Ph. Baron v. Harinxma Thoe Slooten 'Berkenrode', Dorpsweg 80

Baambrugge

H. F. Anger
Mw. J. P. Croon-Marlet
Drs F. A. Eekels
H. Hoogenhout
H. C. M. Hoppenbrouwers

Mw. M. de Koning
Mej. E. v. d. Lee

Mw. Drs A. Lugt
Mw. A. H. Mebus-Riechelmann

C. Oskam
A. J. Slaman
A. W. Steenhof
P. C. Versloot

J. H. van Walbeek

Pr. Beatrixstraat 13, 1396 KD
Kleiweg 36, 1396 HK
Rijksstraatweg 119, 1396 JJ
Zand en Jaagpad 30, 1396 JB
'Kromwijk', Zand en Jaagpad 5,
1396 JA
Binnenweg 10, 1396 KM
Rijksstraatweg 113, 1396 JH
'Geinwijk'
Rijksstraatweg 91, 1396 JG
B. Straalmanstraat 1, 1396 JR
'Middelvaart'
Rijksstraatweg 125, 1396 JJ
Rijksstraatweg 103, 1396 JH
Pr. Joh. Frisostraat 46, 1396 KB
'Postwijk', Rijksstraatweg 39,
1396 JD
Rijksstraatweg 20, 1396 JM

Baarn

Jhr Mr C. Dedel
J. van Vliet

Wilhelminalaan 6, 3743 DC
Javalaan 30, 3742 CP

Barneveld

M. Snijder

Thorbeckelaan 11, 3771 EA

Bennebroek

G. M. de Heer

Bennebroekerdreef 49, 2121 CM

De Bilt

H. C. de Wit

Dorpsstraat 126, 3732 HL

Bilthoven

P. H. Boogaard

Ir U. Twijnstra

B. Vermeulen

Bosuillaan 111, 3722 XH

Rubenslaan 20, 3723 BP

Rembrandtlaan 93, 3723 BM

Blaricum

Mw. J. G. Siewertsz van Reesema-Schmidt

Langeweg 5, 1261 EL

Boertange

J. G. Koeman

Oude Wallen 1, 1504 CA

Breukelen

Notaris T. C. Akkerman

J. Bakker

Mr L. G. Baud

Ds F. J. ter Beek

Drs R. J. Benders

Ver. voor Bitumineuze Werken

C. Blom

N. C. Bosman

J. de Bruin

J. W. de Bruyn Kops

P. J. Burggraaf

Drs N. W. Caro

H. Th. Colenbrander

C. H. Cozijnsen

Jac. van Dam

W. Dobber

Mr M. A. Dukes-Greup

K. Fiolet

B. Fritzsche

Mw. M. Fruithof-Matthes

P. Funken

R. T. v. d. Geer

D. W. Gerwig

Drs A. Gevers

Mw. Mr E. A. Haars

Drs H. C. J. Hendriks

D. Hendrikse

Rijksstraatweg 43, 3621 BH

Griftenstein 2, 3621 XK

Kerkplein 16, 3621 BA

G. v. Nijenrodestraat 117, 3621 GH

Straatweg 200, 3621 BX

Rijksstraatweg 68, 3621 BR

Straatweg 85, 3621 BJ

J. E. Boutstraat 3, 3621 CH

Brugstraat 20, 3621 AH

Zandpad 61, 3621 NG

Straatweg 84, 3621 BS

Rijksstraatweg 49, 3621 BH

't Heycop 508, 3621 WJ

Niftarlakestraat 7, 3621 GT

Ortswarande 55, 3621 XN

Zandpad 27, 3621 ND

'Oudaen', Zandpad 80, 3621 NG

Zonswaert 16, 3621 WR

Vrijheidslaan 23, 3621 HM

Scheendijk 5, 3621 VB

Oud AA 41, 3621 LA

Nassauplein 1, 3621 EA

Dannestraat 33, 3621 AE

Linnaeusdreef 26, 3621 XW

Kerkplein 16, 3621 BA

Julianastraat 25, 3621 EG

Linnaeusdreef 24, 3621 XW

Drs J. W. M. Heslenfeld
R. J. Hofman
A. H. R. Hoogezand
S. Jonker
G. C. van Kleef
Mej. C. P. Knulst
J. F. B. Kraan
M. van Kralingen Jr
Mw. A. J. E. Lempke-Cramer
H. K. Lenstra
Ir H. F. Mertens
J. Molenkamp
R. W. C. Molenkamp

Mw. M. C. Molenkamp-Korver

R. W. L. Mijnsen
Openbare Bibliotheek
Prof. Dr Ir R. Plomp

J. H. Posthumus
Jhr Mr L. A. Quarles van Ufford
H. J. Schröder
Ir F. J. Schijff
P. B. A. Smits
Mw. A. J. Stilting
Mw. F. Verhagen
Mr J. A. Vermeulen
J. Verweij
D. v. d. Wal
A. de Wijs
Drs H. A. van Zwieten

Breukeleveen

C. Aarnoudse
L. Geel
Dr J. F. W. Nuboer
Ir J. J. Siepman v. d. Berg
Dr P. J. Sinninghe Damsté

Brugge, 8000 België

Jonkheer P. H. A. Martini Buijs

Bussum

Stichting Tussen Vecht en Eem
p/a M. J. M. Heijne

Zandpad 83, 3621 NG
Zandpad 83, 3621 NG
Zandpad 87, 3621 NG
Zandpad 86, 3621 NG
Beatrixstraat 7, 3621 ET
G. v. Doornikstraat 8, 3621 HZ
Vrijheidslaan 14, 3621 HH
Herenstraat 4, 3621 AR
'Vechtlust', Zandpad 3, 3621 NC
Zandpad 94, 3621 NH
Rijksstraatweg 236, 3621 BZ
Rijksstraatweg 204, 3621 BX
'Vecht en Dam', Dannegracht 16,
3621 AA
'Hoeve Rustoord', Straatweg 179,
3621 BM
Straatweg 76, 3621 BR
Stationsweg 3, 3621 LJ
'Vegtvliet', Rijksstraatweg 220,
3621 BZ
Zandpad 125, 3621 NJ
Zandpad 48, 3621 NE
Straatweg 120, 3621 BV
'Nijenrode', Straatweg, 3621 BM
Rijksstraatweg 101, 3621 BK
Ln. van Gunterstein 3, 3621 VA
Straatweg 74, 3621 BR
Brouwerij 1, 3621 AD
Mecklenburgstraat 6, 3621 GP
Zandpad 87, 3621 NG
G. van Doornikstraat 121, 3621 HX
Vrijheidslaan 16, 3621 HH

Herenweg 60, 3625 AH
Herenweg 52, 3625 AG
Herenweg 59, 3625 AC
Herenweg 125, 3625 AD
Herenweg 89, 3625 AC

Nieuwe Gentweg 53

Oud Bussummerweg 7, 1401 SM

Cothen

Mr C. Th. E. Graaf van Lijnden
van Sandenburg

Kasteel Sandenburg

Doorn

Ir H. J. Doude van Troostwijk
F. A. Groen
Mw. C. v. d. Stoop-Koekoek

Parklaan 40, 3941 RE
v. Heemskerklaan 41, 3941 WD
van Galenlaan 12, 3941 VD

Dordrecht

Mw. A. W. de Jong-Vis

Wolwevershaven 11, 3311 AV

Eindhoven

Ir J. V. Bruza

Orpheuslaan 53, 5631 KK

Giekerk

T. H. de Boer

Simke Kloostermanstraat 116, 9061 BD

Gouda

Ver. Oudheidkundige Kring Die Goude

Westhaven 62, 2801 PN

's-Graveland

Mr H. L. Houthoff

'Trompenburgh', Zuidereind 43,
1243 KK

G. Kortenoever
B. H. A. Oosterbroek

Leeuwenlaan 48, 1243 KB
Nrd. Einde 178, 1243 JP

's-Gravenhage

Mr J. A. Alleman
J. P. Bak
Kon. Bibliotheek
Rijksbur. v. Kunsth. Doc.
Mw. W. L. van Velzen-Metzelaar
J. C. Woestenburg

Wassenaarseweg 90, 2597 CZ
Koninginnegracht 96d, 2514 AK
Lange Voorhout 34, 2514 EE
Korte Vijverberg 7, 2513 AB
Bankastraat 111, 2585 EK
Hoge Nieuwstraat 28A, 2514 EL

Haarlem

M. P. Goenée
J. Vor der Hake

Omvalspoort 11, 2011 EK
Gasthuissingel 38 rood, 2012 DP

Haarzuilens

L. J. Huisinga

Ockhuizenweg 20, 3455 RW

Heemstede

J. P. Schmal Jr

Bartoklaan 95, 2102 ZH

Hilversum

J. G. Alleman

Trompenbergerweg 2b, 1217 BE

T. W. Ploeg
J. de Ronde
H. D. Scheltema
Dr W. J. Steyling
Mw. N. M. Vinke

J. v. d. Walle
H. J. M. v. d. Wedden

Huizen

Drs L. Aardenburg
J. F. Dudok van Heel
Mw. M. Langelaar
F. Renou

Kockengen

Dr J. A. van Dongen
De Gemeente Kockengen
Dr G. F. W. Hengreen
W. van Schaik
G. Versloot

Kortenhoef

Ver. Curtevenne
J. Daams
W. Spaan

Krimpen

Mr J. H. Huizinga

Langbroek

F. B. Schotanus

Loenen

Dr P. J. A. v. d. Akker
P. M. Bakker
J. W. Blok Jr
Mw. E. E. C. Bon-Meyer
R. J. M. Bootz
H. Bos
H. C. Bos
C. Dierdorp
J. Dopper
Prof Dr A. Dunning
J. Drewes
A. J. van Dijk
Drs H. C. Dijkma

Oude Amersfoortseweg 44, 1213 AE
Busken Huetteplein 16, 1215 AJ
Utrechtseweg 58a, 1213 TW
Koninginneweg 18, 1217 KZ
Palace Residence flat 56,
's-Gravelandseweg 86, 1217 EW
Regentesselaan 12, 1217 EE
's-Gravelandseweg 86, flat 35, 1217
EW

'Oud Bussum', Flevolaan 69, 1272 PC
Valkeveenselaan 56a, 1272 ND
Eeshof 35, 1272 DH
Nw. Bussummerweg 83a, 1272 CE

Wagendijk 12, 3628 EP
Gemeentehuis, 3628
Godinweg 2, 3628 BA
Wagendijk 2, 3628 EP
Portengen 97, 3628 ED

Moleneind 32, 1241 NH
Zuidsingel 23, 1241 EH
Kortenh.dijk t/o NH kerk, 1241 LZ

Lansing 53, 2923 BC

Kasteel Lunenburg

Rijksstraatweg 79, 3632 AA
Wallenstein 66, 3632 WR
Vreelandseweg 4, 3632 EP
Dorpsstraat 10, 3632 AT
'Vechtlust', Oud-Over 3, 3632 VA
Dorpsstraat 77, 3632 AS
Hoflaan 5, 3632 BT
Keizer Ottolaan 30, 3632 BW
Oud Over 3, 3632 VA
Dorpsstraat 82, 3632 AW
Kerkstraat 8, 3632 EL
Oud Over 154, 3632 VH
Spinnerie 1/3, 3632 ET

J. A. Ehlhardt
 Drs B. Th. P. Fontein
 A. Gelderman
 L. J. de Geus
 C. L. Glastra van Loon
 Mr R. Hamminga
 E. Harberink
 P. M. Hiensch
 Mr Th. van Hilst
 M. J. P. A. Graaf d'Hollosy
 Mr Dr N.J.C.M. Kappeijne v.d. Coppello
 Mw. Th.E.C.M. Kappeijne v.d. Coppello
 van Panhuys
 K. Knol
 Drs G. J. Koelemey
 D. P. Koets
 Mw. W. v. Kralingen-Niekerk
 Mw. H. Kusters-van Leusden
 D. C. v. Leeuwen Boomkamp
 J. Leicher
 J. v. d. Meulen
 A. H. M. Mulder
 Drs E. Munnig Schmidt

 C. W. van Nie
 A. J. A. C. Nooteboom
 M. J. B. Popma
 Mw. Drs H. H. Pijzel-Dommisse
 A. H. J. Risseeuw
 J. Prins
 Mw. D. Recter
 Mw. M. M. Rotbarth

 Mw. A. Schras
 Mw. E. van Schijndel
 J. P. Seijffert
 J. M. Sikking
 L. H. Sondaar

 R. E. Spee
 J. C. Spekman
 Mw. A. A. Steffens
 Mej. A. G. Stolp
 Jhr Mr J. P. E. Teding van Berkhout
 Mw. G. Thijs-Mantel
 C. J. M. Thijssen
 B. Timmers
 W. G. Tober

 Grutterstraat 12, 3632 EJ
 Rijksstraatweg 87, 3632 AA
 Oud Over 39, 3632 VA
 't Rond 13, 3632 BN
 Rijksstraatweg 157, 3632 AC
 Oud Over 3, 3632 VA
 Keizer Ottolaan 22, 3632 BW
 Oud Over 170, 3632 VA
 Grutterstraat 13, 3632 EJ
 Mijndensedijk 20, 3632 NV
 'Kalorama' Oud Over 59, 3632 VB
 'Kalorama' Oud Over 59, 3632 VB

 Graaf Janlaan 2, 3632 CB
 't Rond 9, 3632 BN
 Wallenstein 55, 3632 WP
 Rijksstraatweg 130, 3632 AG
 't Rond 1, 3632 BN
 Oud Over 154A, 3632 VH
 Oud Over 120, 3632 VG
 Vreelandseweg 8, 3632 EP
 Rijksstraatweg 153, 3632 AC
 'Nieuwerhoek', Rijksstraatweg 78,
 3632 AD
 Driehovenlaan 38, 3632 BL
 'Vechtlust', Oud Over 3, 3632 VA
 Oud Over 48, 3632 VD
 Dorpsstraat 28, 3632 AT
 Hoefijzer 56, 3632 WB
 'Vechtlust', Oud Over 3, 3632 VA
 'Bij Dorp', Oud Over 8, 3632 VD
 'Bosch en Vecht', Oud Over 5,
 3632 VA
 Torenstraat 1, 3632 EK
 Oud Over 102, 3632 VG
 van Lijndenlaan 10, 3632 BZ
 Rijksstraatweg 95, 3632 AA
 Huize 'Oud Over', Oud Over 33A
 3632 VA
 Vreelandseweg 1, 3632 EP
 Weerstein 57, 3632 WX
 Oud Over 41, 3632 VA
 Oud Over 93, 3632 VC
 Oud Over 1, 3632 VA
 Rijksstraatweg 75, 3632 AA
 't Rond 7, 3632 BN
 Dorpsstraat 63, 3632 AS
 Brugstraat 10, 3632 EH

G. J. Uittenbos
Mr J. Vesseur
F. E. Veenstra
Mw. M. E. G. Vor der Hake-Campens
Drs S. G. de Vries
Mr A. Vrij
A. Witmer
Prof. Dr H.C. Zanen

Oud Over 88a, 3632 VE
Oud Over 3 app. 5, 3632 VA
Mijndensedijk 30, 3632 NV
Rijksstraatweg 85, 3632 AA
Dorpsstraat 40, 3632 AV
't Rond 5, 3632 BN
Dorpsstraat 102d, 3632 AW
Vreelandseweg 23, 3632 ER

Loenersloot

Mw. M. v. Erven Dorens-Vinke

Mw. M. S. Harms-van Estrik
Mr L. E. Kalff
H. J. v. d. Meij
Mw. M.F.M. Bsse van Nagell-Martini Buys
J. W. F. Straesser
Drs J. H. W. Veenstra
H. C. M. Vos

'Valk en Heining', Rijksstraatweg 247
3634 AN
P. N. Kruiswijkstraat 32, 3634 AZ
Binnenweg 28, 3634 AH
Stichtsestraat 5, 3634 AR
Kasteel Loenersloot, 3634 AL
Hollandstraat 19, 3634 AS
Rijksstraatweg 226, 3634 AN
Rijksstraatweg 141, 3634 AN

Loosdrecht

H. Aalberts
J. G. Boeschoten

Mr J.H.M.A. Doude van Troostwijk
J. P. Freese
Mej. E. Haselen
Historische Kring Loosdrecht
Mr C.H.F. Simons
J. M. L. Trouw
W. ter Veld

Rembrandtlaan 1, 1231 AR
Hotel „De Driesprong”, Veendijk 1,
1231 PB
Nw. Loosdr.dijk 69, 1231 KN
Oud Loosdr.dijk 247, 1231 KN
Nootweg 10, 1231 CT
Horndijk 1a, 1231 NV
Rading 4, 1231 KA
v. d. Helstlaan 5, 1231 AL
Nw. Loosdr.dijk 302, 1231 LJ

Maarn

Mr F. W. van Ketwich Verschuur

Raadhuislaan 10, 3951 CH

Maarsse

J. Agterberg
W. Beerman
J. H. W. van Bommel
B. O. van den Berg
Notaris J. W. L. Beijer
P. J. W. van Breukelen
J. E. Brinkhof
Drs S. W. G. de Clercq
Dr J. Cosijn
Genootschap Belle de Zuylen
A. R. A. Croiset van Uchelen

Breedstraat 6, 3603 BA
Schippergracht 8, 3603 BC
Kuyperstraat 29, 3601 VE
Wilhelminaweg 1a, 3603 CR
Binnenweg 60, 3603 AG
Schippergracht 22, 3603 BC
Machinekade 6, 3601 AS
Straatweg 17, 3603 CV
Straatweg 17b, 3603 CV
Straatweg 17B, 3603 CV
v. Houtenstraat 16, 3601 XJ

Mw. M. van Dam-Smallenbroek
 Drs D. Dekker
 H. J. Dollekamp
 H. J. v. Droogenbroek
 Gemeentehuis Maarssen
 L. Heus
 G. van Heusden
 Mw. B. C. J. Hiemstra-van Roon
 J. H. Sagel, Hist. Kring Maarssen
 Mr Z. O. H. M. Baron v. Hövell tot
 Westerflieer en Weezeveld
 Mw. J. H. M. Kamp-Schweers
 Mw. E. Kampmeindert-van der Berg
 P. van Kerkvoort
 G. K. van der Klis
 S. Komdeur
 Mej. A. M. Kooijman
 J. Kraayenhagen
 J. C. de Lang
 Dr A. P. Messer
 Drs B. C. J. de Mol
 Mr O. B. Okkinga
 J. Plas
 P. J. C. Plomp
 Mw. C. Plomp-Faber
 Mw. M. A. H. Pomerantz-Beks
 R. Pos
 H.J. Post
 E. J. Rinsma
 P. V. L. Ritmeester
 Dr A. van Rossum
 Mw. A. Rost van Tonningen-Homburg
 N. van Royen
 C. Saeys
 Dr Th. E. E. van Schaik
 Mw. A. W. Schuckink Kool
 J. N. Servaas
 Prof Dr H. J. L. Smeets
 Stichting Openb. Bibliotheek
 A. Th. Stigter
 J. H. van Tongeren
 Mw. A. v. d. Vlucht-de Groot
 Y. Visser
 G. Vogel
 C. de Vries
 Mr Q. Waverijn
 Mw. P. Westenburg-de Groot
 B. G. Wiegeraad
 Langegracht 30, 3601 AJ
 Zandpad 13, 3601 AN
 J. Catsstraat 17, 3601 SJ
 Straatweg 56, 3604 BC
 3601 GL
 Klokjeslaan 22, 3601 HE
 'Zuylenveld', Oud Zuilen, 3611 AJ
 Langegracht 22, 3601 AH
 Schokkingstraat 17, 3601 XK
 Zandweg 44, 3601 AE
 Diependaalsedijk 52, 3601 GL
 Langegracht 42, 3601 VC
 Dr Plesmanlaan 350, 3601 DL
 Diependaalsedijk 102, 3601 GN
 Straatweg 156/158, 3603 CS
 Bloemstede 483, 3608 XM
 Julianaweg 19, 3603 AP
 Abel Tasmanlaan 8, 3603 GB
 Kerkweg 9, 3603 CL
 Herengracht 7, 3601 AL
 W. Barendzlaan 11, 3601 GL
 Straatweg 23, 3603 CV
 Zandpad 40, 3601 NA
 v. Houtenstraat 22, 3601 XH
 Schippersgracht 11, 3603 BC
 Dr Arienslaan 68, 3601 GC
 Zandweg 45, 3601 AE
 Talmastraat 18, 3601 XA
 Reigerskamp 223, 3607 HM
 Zandpad 24, 3601 NA
 Maarsseveense Grachtje 6, 3603 CL
 'Beuk en Vecht', Parkweg 61, 3603 AB
 Schippersgracht 9, 3603 BC
 Raadhuisstraat 18, 3603 AW
 Wilhelminaweg 8, 3603 CR
 Dr Plesmanlaan 292, 3601 DJ
 Julianaweg 27, 3603 AP
 Postbus 1, 3600 AA
 Zandpad 4, 3601 AN
 Duivenkamp 851, 3607 WG
 Leeuwenhof 17, 3601 JS
 Kuyperstraat 176, 3601 VE
 Dr Arienslaan 126, 3601 GE
 R. d. Beerenbrouckstraat 18, 3601 CB
 Kerkweg 25, 3603 CL
 Kerkweg 23, 3603 CL
 A. Cuypstraat 1, 3601 EW

B. v. d. Woude	'Vredenhoef', Straatweg 33, 3603 CW
P. Zöllner	Kennedylaan 20, 3601 VH
W. Zuidervaart	Binnenweg 47, 3603 AE
Mw. S. L. Zuurdeeg-Katz	Stationsweg 2, 3603 EE
R. C. Zwaardemaker	Klokjeslaan 84, 3601 HG
Mw. G. A. J. Zwaardemaker-Job	Klokjeslaan 14, 3601 HE
W. Zweers	Bloemstede 387,3608 VD
Maartensdijk	
M. v. d. Berg	Egelskop 17, 3738 TY
Maastricht	
D. C. van Proosdij	Scharnerweg 41, 6224 JA
De Meern	
Jac. de Bruijn	Rijksstraatweg 84, 3454 JG
Muiderberg	
Stichting Oud-Muiderberg	van Ostadelaan 15, 1399 EX
A. J. J. M. Schellart	van Ostadelaan 23, 1399 EX
Mijdrecht	
G. H. van Walbeek	Dorpsstraat 23, 3641 EA
Naarden	
Mw. W. J. Gortel-Ten Houten	Van der Helstlaan 83, 1412 HJ
H. Poolman	Kloosterstraat 20, 1411 RT
Nederhorst den Berg	
J. F. A. Baar	Overmeerseweg 8, 1394 BC
Prof Dr D. P. Blok	Ankeveensepad 7, 1394 GW
F. H. B. Cladder	Hinderdam 18, 1394 JB
Drs A. J. Cruq	Voorstraat 39, 1394 CT
J. J. Gillissen	Voorstraat 2a, 1394 CS
J. van Mesdag	Ankeveensepad, 1394 GW
Dr Ir H. Spekreijse	Voorstraat 11, 1394 CS
Mej. M. A. Sprenger	Ankeveensepad 3, 1394 GW
V.V.V.	Overmeerseweg 116, 1394 BJ
Nieuwersluis	
J. H. H. Blijdensteijn	Rijksstraatweg 70, 3631 AD
J. C. Braun	'Over Holland', Rijksstraatweg 14, 3631 AC
D. W. Doude van Troostwijk	Rijksstraatweg 28, 3631 AC
L. W. Doude van Troostwijk	'Sterreschans', Rijksstraatweg 18, 3631 AC
G. E. J. Huetink	Zandpad 1b, 3631 NK
A. J. A. M. Lisman	'VreedenHoff', Rijksstraatweg 53, 3631 AB

Prof J. M. Luttge
C. M. Oostveen
Mw. C. M. S. v. Rooy
H. W. G. van Schaik
Mw. L. Simons
Mw. Stassen-van Meurs
J. H. Stefels

Mw. I. Teijema
A. A. Weersma

Nunhem

Mr J. J. S. Klerken

Nijmegen

H. A. J. Koekenbier

Nijverdal

H. J. Kuhlwillm

Oud Zuilen

R. Plomp

Reek

M. F. M. van Seumeren

Rhenen

Th. Th. M. H. Bijleveld, burgemeester

Rotterdam

Bibliotheek & Leeszaal

Soest

S. P. Baron Bentinck

Teteringen

J. B. Kalkman

Tienhoven

W. Beets
Mw Mr A. Bloemsma-Ristjouw
Mw. A. A. E. Bodisco Massink-Eggink
W. T. de Boer
A. Hogenhout
E. R. Huitzing

C. P. J. Klap
Th. K. A. Liem

Zandpad 27, 3631 NL
Rijksstraatweg 35, 3631 AA
Rijksstraatweg 38, 3631 AC
Mijndensedijk 60, 3631 NP
Mijndensedijk 62, 3631 NP
Zandpad 29, 3631 NL
'Rupelmonde', Rijksstraatweg 24,
3631 AC
Mijndensedijk 29, 3631 NN
Rijksstraatweg 45, 3631 AB

St. Servaesweg 42A, 6083 AS

Bachstraat 50, 6521 EK

Rijssensestraat 124, 7441 AK

Groeneweg 8, 3611 AT

Mgr. Borretstraat 7, 5375 AA

Utrechtsestraatweg 45, 3911 TW

Nieuwe Markt 1, 3011 HP

Vosseveldlaan 65, 3768 GN

'Hanewolk', Meistraat 6, 4847 NN

Nieuweweg 2, 3612 AR
Nieuweweg 18a, 3612 AR
Dwarsdijk 22, 3612 AP
Laan v. Niftarlake 22, 3612 BS
Nieuweweg 5, 3612 AR
woonark 'in het schip',
Jachthaven Manten, 3612 AR
Looijdijk 7, 3612 BC
Laan v. Niftarlake 81, 3612 BN

M. Remijnse
Mr C. J. Rijsterborch
Th. Schouten
Mw. Mr W. M. Voet-Eggink

Utrecht

Mw. P. J. Blom-van den Bosch
H.A. Dankhof
Gemeente Archief
Mw. C. E. Hefting-Beerendonk
G. J. Jonker
Oud Utrecht, t.a.v. dhr Staal
Dr E. B. J. Postma
Prov. Bibliotheek
Rijksarchief
C. J. Th. Schut
H. J. de Soeten
St. Openbare Bibliotheken
Stichting de Utrechtse Molen
Stichtse Cult. Raad
Mw. M. D. M. Sturkenboom
Universiteitsbibliotheek
Drs C. C. S. Wilmer

Venray

Mw. B. Wijnen

Vinkeveen

Dr J. de Vries

Vleuten

J. H. P. Roeland
W. Uittenbogaard

Vogelenzang

G. Koopman

Voorburg

Mr F. H. Fries

Voorschoten

H. M. van de Horn

Vreeland

H. J. Aalderink
Ir M. C. Brandes
Mw. W. de Gelder-de Ruiters
Mr J. E. Goldhoorn, notaris

Heuvellaan 10, 3612 BA
Laan v. Niftarlake 54, 3612 BT
Looijdijk 81, 3612 BE
Dwarsdijk 22, 3612 AP

Haberlaan 11, 3571 ZH
Nieuwegracht 67, 3512 LG
Alex. Numankade 199, 3572 KW
Emmalaan 3, 3581 HL
Troosterlaan 24, 3571 NM
Catharijneconvent, 3512 LG
Stadionlaan 57, 3583 RD
Achter St. Pieter 20, 3512 HT
A. Numankade 201, 3572 KW
Chopinstraat 42, 3533 EN
Attleeplantsoen 24, 3527 BA
Postbus 80, 3500 AB
Postbus 80300, 3508 TH
Mariaplaats 51, 3511 LM
Emmalaan 1, 3581 HL
Wittevrouwestraat 9/11, 3512 CS
Takstraat 1, 3572 HZ

Kiosk 70, 5802 NS

Baambrugse Zuwe 180, 3645 AL

Wilhelminalaan 5, 3451 HJ
Prof. T. Brandsmalaan 17, 3451 ZX

Vogelenzangseweg 41a, 2114 BB

Ln. v. Leeuwensteijn 1, 2271 HH

Vondelstraat 16, 2251 KH

Klapstraat 21, 3633 BH
Voorstraat 7, 3633 BA
Boslaan 2, 3633 VZ
Singel 10, 3633 CR

Mw. M. H. Happee
J. Jongsma
J. A. H. Olde Loohuis
Mw. P. A. C. E. Ooiman-van Aubel
Mw. Mr E. J. Six-Drost
F. D. Sprenger
Drs C. Verhaar
J. N. W. Voorhoeve
J. H. Vrij

Waardenburg

A. F. van Goelst Meijer

Waddinxveen

Dr W. J. Doude van Troostwijk

Wageningen

Mr J. D. v. Ketwich Verschuur

Wassenaar

F. C. Wieder Jr

Weesp

Boekhandel De Ark
H. Brood
Mw. J. S. Janse de Jonge

G. Lindeboom
Gemeente Museum, J. Salomons
Openbare Bibliotheek
F. G. van Reijen
J. Salomons
Ir A. Stork
H. W. F. Tideman
G. A. van Wees
Drs G. R. Zondergeld

Wilnis

H. W. van Soest

Woerden

G. J. Wesseling

Wijk bij Duurstede

Mw. Mr G. J. E. Dijkman-Schoenmaker
Mw. A. Luijckx-Buijsrogge

De Vliet 8, 3633 EL
Klapstraat 13, 3633 BH
Boterweg 44, 3633 ER
, 't Jaeghuys', Duinkerken 12, 3633 EN
Maartenplein 27, 3633 EJ
Voorstraat 5, 3633 BA
Fl. van Boekhorststraat 5, 3633 CN
Boslaan 4, 3633 VZ
Vredelantstraat 71, 3633 EB

Kasteel Waardenburg, Waalbandijk 13

Schielandweg 11, 2741 HZ

Bowlespark 25, 6701 DR

Papeweg 8, 2245 AD

Nieuwstad 28, 1381 CC
Frans Halsstraat 44, 1382 VK
Bej. Centr. 'Niftarlake',
Aetveldseweg 76, 1383 HS
Waarschapsstraat 32, 1382 EJ
Julianastraat 2f,
Postbus 5146, 1380 GC
Zeeburgstraat 37, 1382 BM
Julianastraat 2f, 1382 XX
Utrechtseweg 59, 1381 GT
Achtergracht 61, 1381 BC
Herengracht 31, 1382 AH
Herensingel 162, 1382 VV

Dorpsstraat 59, 3648 AG

Gebr. v. Eijckstraat 4, 3443 VG

Zandweg 27c, 3962 EA
H. G. Hoffweg 3, 3961 DH

IJsselstein

A. G. Cool
Prov. Biblioth. Centr.

Kronenburgplantsoen 5, 3401 BM
Postbus 35, 3400 AA

Zeist

J. P. B. Biegelaar Jr
K. Feringa
Rijksdienst voor de Monumentenzorg
Ir J. v. d. Sleesen
Van de Poll Stichting

p/a 't Rond 3, 3701 HS
Lyceumlaan 29, 3707 EB
Broederplein 41, 3703 CD
Arnh. Bovenweg 16 fl. 15, 3708 TA
Graaf Janlaan 83, 3703 CD

Zwolle

Mw. M. W. Schouwenaar

Boomkensdiep 13, 8032 XZ

Concept financieel overzicht 1981 (1980)

Inkomsten:

	(1980)	1981
Saldo voorgaand jaar.....	+ 152,72	- 781,42
Achterstallige contributie voorgaand jaar.....	20,—	785,—
Overboeking reservering jaarboekje.....	8.500,—	8.500,—
Verkoop oude jaarboekjes.....	325,—	587,10
Contributies.....	7.630,—	10.170,—
Renten.....	105,38	132,59
Excursies en lezingen.....	1.983,50	1.310,—
Contributies volgend jaar.....	<u>275,—</u>	<u>130,—</u>
Totaal	18.991,60	20.833,27

Uitgaven:

Excursies en lezingen.....	1.894,55		1.047,17
Jaarboekje drukken..... 7.675,—		7000,—	
Jaarboekje verzenden..... 639,91	8.314,91	662,49	7.662,49
Contributie Utrechtse Molen.....	25,—		25,—
Contributie Commissie voor de Vecht...	25,—		25,—
Kamer van Koophandel.....	50,—		54,—
Convocaties, receptie, vergaderingen, lezingen	459,20		783,16
Portikosten.....	229,36		486,68
Overboeking inzake ontvangen contributie volgend jaar.....	275,—		130,—
Overboeking inzake reservering jaarboekje.....	8.500,—		8.500,—
	<u>19.773,02</u>		<u>18.713,50</u>
Saldo	- 781,42		+ 2.119,77

Aldus opgemaakt, de 9 januari 1982

De penningmeester
H. C. M. Hoppenbrouwers

Kort verslag over 1981 van de voorzitter

Ook 1981 mochten wij aanvangen met een geanimeerde nieuwjaarsreceptie van het bestuur op 10 januari op de buitenplaats 'Bijddorp' te Loenen van ons bestuurslid Mevrouw Kalkman.

Later in het jaar heeft de familie Kalkman 'Bijddorp' verkocht en heeft Mevrouw Kalkman afscheid genomen uit het bestuur. Vanaf deze plaats roepen wij haar een welgemeend dankwoord toe voor haar werk voor ons Genootschap.

Wij zijn zo gelukkig geweest de heer H. Post te Maarssen bereid gevonden te hebben, de taak van secretaris op zich te nemen.

Een taak, waarvan hij zich met veel verve kwijt.

Hem heten wij gaarne welkom in het bestuur van Uw Genootschap.

Als wij de verdere activiteiten de revue laten passeren, denken wij met genoegen terug aan de goed bezochte lezing op 'Nieuwerhoek' op 11 februari door Mevrouw Taudin Chabot over 'De geschiedenis van de Nederlandse Tuinkunst'. Op 13 maart ging een twintigtal leden mee naar het V.O.C. museum van Werkspoor te Amsterdam. Op 28 april hield Mevrouw Dubois een boeiende lezing over Belle van Zuylen op kasteel Oudaen met hoogst interessante dia's. Onder de zestig aanwezigen zagen wij naast onze trouwste leden een aantal nieuwe gezichten. Op 6 mei was de jaarvergadering in de Kampioen.

De leden die er niet waren misten een voortreffelijk betoog over de Beeldhouwkunst in de Vechtstreek vergeleken met die in Amsterdam door drs P. M. Fischer. Vele haarscherpe dia's brachten prachtige gevelbekroningen binnen het zicht; men zou wensen dat men deze steeds zo goed kon zien als men door Amsterdam wandelt. Dit jaar hebben wij weer beslag kunnen leggen op de heer Fischer voor een nieuwe lezing na de Jaarvergadering.

Na de zomerrust kwam de heer Phaff uit Haarlem ons op 21 augustus een voorproef geven op de jaarexcursie die op 28 augustus plaats vond. Ons lid mevrouw Pijzel had een wandeling uitgezet. Deze was zo aardig dat wij gemeend hebben haar beschrijving in dit jaarboek op te nemen voor hen die de tocht na willen wandelen. Op 1 oktober hield ons lid Visser een lezing met dia's en video over de schilder Willem van Leusden en zijn geslaagde pogingen om de etstechniek van Hercules Seghers terug te vinden.

Een veertigtal leden luisterde geboeid in de Koepelzaal van VreedenHoff naar dit spannende verhaal.

26 oktober tenslotte ging een 15-tal leden mee naar het koffie- en themamuseum van Douwe Egberts onder leiding van Mevrouw Dukes.

Het bestuur wil, mede namens de leden naar wij mogen aannemen, de excursiecommissie, bestaande uit Mevrouw Dukes en Mevrouw Munnig Schmidt met grote steun van de heer Lisman, zeer danken voor al het werk voor deze evenementen verricht en prijzen voor de creativiteit die zij steeds ten toonspreiden.

Jaarexcursie naar Haarlem

Voor hen die op 28 augustus 1981 niet mee konden doen, volgen hier de wandelroute-aanwijzingen:

Vertrek uit *station* (op zich schitterend art-nouveau bouwwerk uit 1908 van architect D. A. N. Margadant en binnenhuis-architect Jac. van den Bosch) links af, dan rechts de Jansweg inslaan, lopende naar het centrum van de stad. Aan uw linkerhand passeert u het deftige *Hofje van Staats* uit 1730.

Dit noordelijk stadsdeel van Haarlem behoorde tot de grote stadsuitleg uit 1671-1686 - plannen van architect/schilder Salomon de Bray - maar werd toen niet volgebouwd, omdat de bloei van de stad over zijn hoogtepunt was. In de 18e en 19e eeuw werd het pas ingevuld.

U kruist de Parklaan en vervolgens de Nieuwe Gracht, scheiding tussen de 'Nieuwe uitleg' en de oude kern van Haarlem. Op de brug naar rechts kijkend mooi gezicht op deze statige gracht, met een aantal fraaie huizen uit de eerste helft van de 18e eeuw (bijv. nr 80 en 74 rechts te zien van de brug iets verscholen achter de bomen). Verder de Jansstraat volgend stopt u links bij de *R.K. St. Jozefskerk*, een neoklassicistische Waterstaatskerk van Ir H. H. Dansdorp uit 1843, waarnaast rechts een Maria Kapel. Schuin er tegenover staat de *Janskerk*, oorspronkelijk de kerk van de Johanniters uit de 14e/15e eeuw, met een houten met lood beklede daktoren uit 1595, nu Gemeentearchief. Direct na de *St. Jozefskerk* gaan wij links het Donkere Begijnhof in. Dan de eerste straat rechts (het Begijnhof) en rechtuit tot de *Waalserkerk*.

Oorspronkelijk de Begijnhofskerk met slanke toren, sterk verbouwd eenbeukig schip met verdieping voor de Begijnen, midden 15e eeuw, koor ca 1500.

Vóór de toren langs lopen, linksaf even het Begijnhof over, daarna rechts de *Lange Begijnestraat* in en dan de eerste straat links, de *Korte Begijnestraat*, volgen naar de Bakenessergracht.

U loopt in een zeer oud buurtje van Haarlem. Hier werd (wordt?) ook het oudste beroep van de wereld uitgeoefend. De Bakenessergracht, zeer pittoresk grachtje, moeten wij via de brug oversteken. Het is zeer de moeite waard om even rechts door te lopen naar het *Hofje van Bakenes* zijingang in op nr 66. Klein hofje met nauwe toegang, slechts in kleine groepjes te betreden. Zeer oud hofje (gesticht in 1395) nu voornamelijk 17e eeuw, in 1756 enigszins gewijzigd. Let op de gevelsteen boven de ingang (het was bestemd voor 20 vrouwen van 60 jaar en ouder) en de uitgebouwde regentenkamer binnen. Over de brug over de Bakenessergracht rechts, dan eerste straat links in, de Vrouwestraat. Het poortje voorbij nr 8 geeft toegang tot de *Bakenesserkerk*, uit eind 15e eeuw met rijke zandstenen torenbekroning uit ca 1530, die mogelijk ooit bestemd is geweest voor de St Bavo, maar daar te zwaar was (vergelijk met de kruistoren op de St Bavo, deze is nu van hout met lood bekleding). Aan het eind van de Vrouwestraat even rechts, dan links en dan de Valkenstraat naar de Koudenhorn. Rechtsaf naar de imposante ingang van het *Teylershofje*, gebouwd in 1785-87 naar plannen van Leendert Viervant. Classicistische zuilen-portiek in Dori-

sche stijl. Het hofje is gesticht door de rijke zijdefabrikant en groot verzamelaar Pieter Teyler (van hem is ook het Teyler-museum en Teyler's genootschap). Hoe anders, statiger en deftiger dan het intieme Bakenesser hofje! Het wordt nog steeds bewoond door vrouwen, ouder dan 70 jaar. Volgens het reglement uit de begintijd is het verboden voor honden en katten. Het bleken van de was mag alleen gebeuren op het speciale bleekveldje links achter het hofje! Op de sterfdag van Teyler komen de regenten nog op bezoek met krentenbrood. Kijkt u direct linksom in de hoek vooral even in de Regentenkamer, nog geheel gemeubileerd als in de late 18e eeuw. Vanaf hier - na een blik op de prachtige Bakenessertoren - vervolgt u de route weer, rechts met een bocht langs het Donkere Spaarne, een dubbele klapbrug voorbij 'Gravenstenen-brug'.

Aan de overzijde twee hoge *trapgevels*, in Hollandse renaissance stijl met karakteristieke combinatie van rode baksteen en witte zandsteen en tudor-bogen boven de vensters, uit de 1e helft van de 17e eeuw en in het bezit van Hendrick de Keyser. Dergelijke gevels zijn zeer typerend voor Haarlem. Spaarne nr 16 is de ingang van het Teyler's museum, een gebouw uit de vroege 19e eeuw naar ontwerp van een Weense architect. Alvorens het museum te bezoeken nog een blik naar de overzijde van het Spaarne; Het *Hodshon huis*, door stadsbouwmeester van Amsterdam Abraham van der Hart gebouwd in 1794 voor de schatrijke Juffrouw Cornelia Hodshon, die er met 10 man aan personeel woonde. Inwendig bevat het nog prachtige met stucwerk versierde kamers (Lodewijk XVI stijl), uitwendig vallen vooral de mooie properties op.

Na het museumbezoek de weg langs het Spaarne tot de hoek vervolgen. Hier staat u naast *de Waag*, een geheel met hardsteen bekleed bouwwerk uit 1597. Waarschijnlijk van de toenmalige stadsbouwmeester Lieven de Key.

Strak en eenvoudig van decoratie, zeer vooruitstrevend voor zijn tijd. Zeker als u straks de Vleeshal van dezelfde architect ziet! Tegenover de Waag de 19e eeuwse *Korenbeurs*. Rechtsaf de Domstraat in richting St Bavo. U passeert rechts nog enkele interessante trapgevels, een gevelsteen (nr 16) en het woonhuis van Pieter Teyler van Leendent Vervant, eind 18e eeuw. Aan het eind van de Domstraat rechts, het Klokhuisplein over. Vanaf het Klokhuisplein lopen we over de Riviervismarkt noordelijk van de St Bavo naar de *Grote Markt*. Dit Marktplein is één van de mooiste besloten pleinen van Nederland, gedomineerd door de *St Bavo*.

Aan de voet daarvan de *Vismarkt*, 18e eeuw. Oorspronkelijk niet overwelfd natuurlijk ivm de lucht van vis. Tegenover de Vismarkt en het westportaal van de St Bavo rechts de *Vleeshal*, 1602 van Lieven de Key. Prachtig voorbeeld van Hollandse Renaissance met baksteen/natuursteen combinatie en renaissance ornamenten als pinakels (obeliskjes), rustica (zwarte steenblokken), consôles, rolwerk omlijstingen en dierkoppen (hier natuurlijk ossen en schapen). Binnenin waren oorspronkelijk 40 stallen. Het gebouw was meteen een toeristische trekpleister. In 1605 moest binnen wandelen officieel worden verboden. Zowel de Vis- als Vleeshal zijn nu dependances van het Frans Hals-Museum voor exposities.

Aan de andere kant van het plein tegenover deze hallen de *Hoofdwacht*. Eén van de oudste gebouwen van Haarlem. In de zijgevel zijn nog grote kloostermoppen te

zien. De voorgevel is uit ca 1650. De gevelsteen meldt dat het tijdelijk stadhuis is geweest en sinds 1755 Hoofdwacht van de Schutterij van Haarlem. Aan de westzijde van de Grote Markt ligt het *stadhuis*. Daarna de bezichtiging van de St Bavo.

Komende uit de St Bavo lopen we de Warmoesstraat in. Aan de kant van de Vleeshal - bij de kruising - even rechts, meteen weer links de Frankestraat in. Naar ons lunchadres 'De Lantaern' op nr 33.

Links de Frankestraat uitlopen tot de Gedempte Oude Gracht. Deze gracht begrensd met de Bakenesser Gracht en het Spaarne oorspronkelijk de oudste kern van Haarlem.

Vermoedelijk was er reeds in de 15e eeuw uitbreiding ten zuiden van deze gracht. Veel huizen, die u hier straks tegen zult komen, stammen uit de 17e eeuw. De Oude Gracht overstekend lopen we door het Klein Heiligland. Aan uw rechterhand, nr 64, is het binnenhof van het *Vrouwen- en Antoniegasthuis*, het bezichtigen waard. Iets terug aan de overzijde (nr 67) lopen we de steeg onder de straatoverbouw in (Nieuw Heiligland) en vervolgens de weg naar het Groot Heiligland - rechtsaf aan het einde - met het *Frans Hals-museum*. Voormalig Oudemannenhuis, later Weeshuis, sterk verbouwd begin deze eeuw, de hoofdgevel tegenover de binnenplaats is nog oud en toegeschreven aan Lieven de Key.

Tegenover het Museum een reeks *Proveniershuisjes* met trapgeveltjes van het *St Elisabeths Gasthuis* (Provenier = iemand die 'proven' of 'preuven' ontvangt, dwz minimale levensbehoeften: brood, drank, hout, kleding).

Let op de gevelsteen aan het begin van de rij huisjes. Het bezoek aan het *Frans Hals-museum* is zonder rondleiding: raadpleeg de brochure voor bijzonderheden over de collectie en vergeet niet het 18e eeuwse poppenhuis te zien.

Na het museumbezoek wandelen wij rechts naar de Gasthuisvest, rechts aanhouden, de tweede straat *wéér rechts*: de Grote Houtstraat in.

Voor de bus naar het station: *links* brug over bij Grote Houtstraat. Even doorlopen naar halte voor nrs 1-2-3-5-6-8.

Het tweede straatje - niet inlopen - links is de *Kerkstraat*, straatje aangelegd in de 17e eeuw behorend bij de Nieuwe Kerk aan het einde. Let op de afwisseling van de hoogte van de huisjes. Weg vervolgen, naar ca 100 meter verderop links (nr 144) het *Proveniershuis*. De trapgevel rechts van de inrijpoort uit 1591, naar ontwerp van Willem Dirksz den Abt, stadsmetselaar vóór Lieven de Key. Later werd dit gebouw de Nieuwe of St Joris Doelen. Loop het grote hofje binnen, waar u vele *provenierswoningen* uit ca 1700 in verschillende groottes ziet. U kunt aan de overzijde het hofje weer verlaten door de achteringangdeur nr 144N en komt dan uit op het Nieuwe Kerksplein.

De Nieuwe Kerk heeft een toren van Lieven de Key uit 1613. De kerk zelf werd in 1645-49 vervangen door de huidige van Jacob van Campen (architect van Paleis op de Dam!), zeer interessant bouwwerk, plattegrond een Grieks Kruis, houten tongewelven, fraaie preekstoel uit de 17e eeuw, heel mooie ruimtewerking. De combinatie toren/kerk is onzes inziens echter weinig harmonieus. Staande met de rug naar het Proveniershofje vervolgen wij de route rechts via de Lange Annastraat. Doelstraat oversteken; aan de linkerhand passeert u het *Guurtje de Waalhofje* (nr 40A), 1616,

geheel vernieuwd in 1783, heel bescheiden klein hofje met eenvoudige waterput. Lange Annastraat vervolgend kruisen we de Breestraat, lopen nu in de Tucht-huisstraat en passeren wederom links het *Brouwershofje* uit 1586. Oorspronkelijk bestemd voor arme brouwersmeiden, die niet meer konden werken. Beperkt toegankelijk, wel de moeite waard.

Na dit hofje de tweede straat links, de Barrevoetestraat. Op de Botermarkt zagen we nog een mooie trapgevel op nr 25.

Barrevoetestraat nr 7, aan de rechterhand, het schilderachtige *Hofje van Loo* uit 1489, dat bij een verbreding van de straat in 1885 de voorste huisjes verloor. De karakteristieke beslotenheid verdween daardoor.

Eind van de straat rechtsaf, gedempte Volders Gracht, en dan weer rechts het Doelenplein op. Na de Stadsbibliotheek aan de rechterhand de *Oude of St Adriaansdoelen*, poortje met geweren, topgevel uit 1612, mooie binnenplaats.

Staannde met de rug naar de Bibliotheek links de Gasthuisstraat volgen, eerste straat rechts (Zuiderstraat) tot de Gedempte Oude Gracht. Deze oversteken en links oplopen. U ziet hier verschillende *oude trapgevels*. Eerste straat rechts (Jacobijnestraat) volgen tot aan pleintje *Prinsenhof*, voormalige Kloostertuin (we staan achter het stadhuis!) van 1721-1865 Hortus Medicus.

Prieel uit 1648. Links plein omlopen, voor langs het gebouw genaamd Prinsenhof en aan het eind van de gevel bij het gymnasium rechts, door het straatje Het Pand, dat na een rechte hoek in de Zijlstraat uitmondt.

Links deze straat in (diverse mooie oude *gevels* boven de winkel-etalages) tot de Nieuwe Groenmarkt, deze rechts in. Aan het eind even rechts, weer links: de Kruisstraat in. Op de hoek links (Kruisstraat nr 44) het *Hofje van Oorschot*, statig hofje uit 1769 met fraai smeedijzeren hek uit de bouwtijd.

Vanaf hier voert de Kruisstraat naar het Stationsplein terug. U passeert wel Nieuwe Gracht en Parklaan, zoals vanochtend vroeg.

juli 1981

H. H. Pijzel-Dommissie

De Grote- of Laurentiuskerk te Weesp II

Gebouwd van 1429 - 1462;

Gerestaureerd in de jaren 1969 tot 1978

Na het artikel over de bouwfondsen van de kerk in het jaarboek 1979, nu iets over het gebruik van de kerk in de loop der tijden.

Vrijwel geheel rondom de kerk lag het kerkhof, hoewel in de kerk zelf ook werd begraven, zoals toen algemeen gebruikelijk was. Door Koning Willem I werd in 1830 een wet uitgevaardigd, waarbij het na dat jaar verboden was om in de kerken te begraven.

Naar aanleiding van dit verbod is door de gemeente Weesp de begraafplaats 'Landskroon' aangelegd op het oude buiten van die naam.

Waarom er in de steden en stadjes in vroegere tijd om- en in de kerk werd begraven is wel te begrijpen. Deze moesten zich met grachten, verdedigingsmuren en torens versterken om weerstand te kunnen bieden tegen invallen, plunderingen en brand-schatting door de vijand.

In zo'n belegerde stad (wat lang kon duren) moest zeker een plaats zijn waar men de doden kon begraven.

Waar was dan in de meeste gevallen een betere ruimte, blijvend te bereiken dan om- en in de kerk?

Zo fungeerde het kerkgebouw niet alleen als Godshuis, maar mede als begraafplaats. De naam 'Kerkhof' (lang in gebruik geweest) doelde op de hof, vaak ommuurd, om de kerk.

Van dit begraven in de kerk te Weesp, resten ons nog altijd de grote- en minder grote grafstenen met hun inscripties en beeldhouwwerk.

Behalve Godshuis en begraafplaats werd de kerk nog voor andere doeleinden gebruikt, welke ons in deze tijd vreemd aandoen.

Doordat er in de kerk werd begraven was deze veel meer dan nu openbaar, eigenlijk openbare grond.

De jeugd voelde zich er al bijzonder thuis met hun spel, maar de straathonden hadden er een werkelijk tehuis.

Met de jeugd en vooral met de honden werd het te erg. Daar moest een einde aan komen. Zodoende werden er personen aangesteld belast met het toezicht, vooral tijdens de godsdienst oefeningen, op loslopende honden.

De aangestelde personen droegen in de volksmond de naam van 'hondenslager'. Van een ander gebruik van de kerk lezen wij in de notulen van de kerkeraad van 11 augustus 1640 o.a.:

Dat Gecommitteerden uit de krijgsraad verzoeken, dat men aanstaande zondag ten gerieve van de schutterij die dan zal optrekken (monstering en vergadering) de namiddagse predikatie wilde voor deze tijd opschorten, omdat na het optrekken de verpachting van de schutterij geschiedt, waartoe anders de tijd te kort valt.

De kerkeraad oordeelt, dat zulk een verzoek niet behoort te worden ingewilligd omdat het strijdt tegen de heiliging van de dag des Heren, gelijk het ook verleden jaar is geweigerd.

Interieur van de kerk naar het westen gezien.

Omdat de krijgsraad haar voorbereiding heeft gemaakt en de tijd kort is, wilde de kerkeraad, zeer ongaarne, het verzoek voor deze keer inwilligen doch op deze conditiën:

- 1 'Dat in de toekomst het optrekken en het verpachten niet meer zou geschieden op de dag des Heren, maar op een andere dag, die de heren daartoe mochten aanwijzen.

- 2 Dat men ook niet meer de kerk, zijnde Godshuis en een bede-huis zal gebruiken tot het vergaderen van de schutters, omdat daar volgens ons wel een andere geschikte plaats voor gevonden kan worden.'

10 juli 1641

'De Vroedschap heeft besloten als volgt:

- 1 Dat voortaan de schutterij niet meer zal optrekken op de dag des Heren, maar op de dag van St. Lourens (de gedenkdag van St. Lourentius valt op 10 augustus) en indien die dag mocht vallen op de dag des Heren, zal dan het optrekken worden gesteld op de maandag daaraanvolgend.
- 2 Dat de monstering en vergadering der schutters ook niet meer zal geschieden in de kerk, maar op het Stadhuis of in het Weeshuis.'

Waarover de kerkeraad verheugd is!

De vreugde van de kerkeraad heeft helaas maar kort geduurd. De notulen van 27 augustus 1642 (ruim één jaar later) laten zien, dat de Vroedschap gewoon als vanouds heeft besloten de schutterij weer op zondag te laten optrekken.

10 september 1642

'Is rapport gedaan door de gedeputeerde (lid van de kerkeraad) bij Heren Burgemeesters over het optrekken van de schutterij op de zondag; refererende met droefheid, met weinig bescheid en reden door hun bejegend te zijn; verstaande dat er voor deze tijd in deze zaak weinig met vrucht zal kunnen gedaan worden.'

Hieruit blijkt wel dat de heren schutters niet erg kerks waren.

In het koor van de kerk staat nog steeds een spreekgestoelte, dat ook een rol in het bijzondere gebruik van de kerk heeft gespeeld. Het gestoelte diende voor de leraren bij de jaarlijkse promoties van de Latijnse School. Deze was gevestigd in een van de twee kloosters te Weesp nl. in 'Het Jonge Convent'. Het tweede was 'Het Klooster' ook wel genaamd 'Het oude hof'.

Toen na de alteratie (1577-1578) de beide kloosters werden opgeheven, is deze school in een deel van het gebouw van 'Het Jonge Convent' gekomen.

Dat de promoties in het koor van de kerk plaatsvonden, kwam omdat er in de school zelf geen of niet voldoende ruimte voor zo'n plechtige bijeenkomst was.

Na de restauratie kreeg het koor de bestemming om daar de trouwplechtigheden te houden. Het gestoelte dient nu als preekstoel.

De 19e mei 1800 werd met de burgerlijke gemeente een contract aangegaan. Tegen een bepaalde vergoeding werden stadszeilen en brandslangen in de kerk (koor) te drogen gehangen.

Daarbij kwam ook nog de bepaling, dat de 'schutterij' haar exercitiën in het koor mocht houden.

De brandzeilen dienden om het gevaar van overslaan van de brand op de naastgelegen huizen tegen te gaan, door deze met natte zeilen af te dekken.

In het koor werden deze zeilen en brandslangen na gebruik, hoog opgehesen, zodat ze in volle lengte en breedte uit konden hangen en drogen. Voor de 'exercitiën' werd door de stad Weesp de vloer van het koor, bestaande uit grafzerken, met een opneembare houten vloer bedekt. In hetzelfde contract van 19 mei 1800 (het zesde

jaar der Bataafse Vrijheid) staat dat de stad jaarlijks aan kerkmeesteren zal betalen een somma van één honderd vijf en twintig gulden voor het gebruik van het koor ten dienste der exercitiën der gewapende Burgermacht enz. enz.

'De planken vloer in hetzelfde koor der kerk liggende, een eigendom der stad zijnde, zal bij het begraven der lijken voor rekening en ten kosten der stad, opgenomen en hersteld worden'.

1 september 1854 nam de kerkeraad inzake het gebruik van het koor voor exercities der schutterij een besluit.

In de notulen staat kort en bondig:

'is besloten om voortaan het koor der kerk niet meer te verhuren als exercitieplaats voor de schutterij'.

Het gebruik van het schip of ruim van de kerk is altijd ten dienste van de kerkganger geweest.

Op afbeeldingen van kerkinterieurs zien we, dat de meeste aanwezigen in de kerk, tijdens een godsdienstoefening deze staande bijwonen.

Omdat er niet alleen *om* de kerk (kerkhof) maar ook *in* de kerk werd begraven, kon zeker in het schip van de kerk en in de zijbeuken geen 'vaste getimmerte' staan, om een oude uitdrukking te gebruiken. Twee interieur-tekeningen, welke in de consistoriekamer van de kerk hangen, vertonen banken die om de pilaren van de kerk zijn gebouwd, zogenaamde 'ronde banken'.

Deze banken konden daar vast geplaatst worden, omdat door de brede voet van het basement van de pilaren daar vlak bij geen ruimte en diepte genoeg was voor een graf. In die tijd kwamen ook de verzoeken van kerkleden om een gestoelte in de kerk te mogen plaatsen. Voor deze gestoelten of banken, geheel voor eigen rekening van de aanvrager, moest voor de oppervlakte welke zij innamen huur worden betaald. Zoals te begrijpen is waren deze gestoelten of banken verplaatsbaar, indien dat nodig was bij een begrafenis in de kerk.

De toegangsdeurtjes van deze banken waren met slot en sleutel uitgerust. De eigenaar van zo'n bank liep, komende met familie in de kerk, voorop met de sleutel in de hand om het deurtje te openen. Men zat dan prinsheerlijk, terwijl er ook nog kerkgangers waren, die de gehele dienst stonden.

In het plaatsenboek, tevens Inkomsten der Kerkelanden, lopende van het jaar 1704 tot 1819 komen verschillende namen van banken voor zoals: Burgemeestersbank, Oud Burgemeestersbank, Scheepenenbank, Oud Scheepenenbank, Krijgsraad of Capitainsbank, enz.

Opvallend is, dat er toen ook gestoelten in de kerk waren, welke bij een buitenplaats of hofstede behoorden. Zo bijvoorbeeld: Anno 1722, Een gestoelten op naam van de Hofstede 'Gaesperdam', huur *f* 10,— 's jaars. Het slot van de verhuurbrief luidt: 'So dat d'Eijgendom voor altoos is en zal blijven aan de Eijgenaar van de Hofstede Gaesperdam'.

In hetzelfde jaar 1722 nog een verhuring nl. voor 'Gijn Vreugd': 'zijnde een gestoelte door de heer Scheepen Jan van Ghesel in de kerk met goetvinden van Kerkmeesters gesteld achter de gestoelten van Regerende ouderlingen en dier volgens approbatie van de d'Heren Burgemeesteren (de vinger in de pap) in dato 24 oktober No. 1722 aan den selve Heer van Ghesel van nu af aan vergunt voor altoos aan d'gemelde Hofstede genaamt 'Gijn Vreugd', mits dat er jaarlijks wordt betaald aan de

kerk, de somma van zes guldens'. (Hiervan hebben Kerkmeesteren aan d'Heer van Ghesel een acte verleend).

In 1729 wordt de plaats 'Landskroon' genoemd; huur: tien guldens.

Anno 1729:

Jan Walraven, Resident van Sijn Koninklijke Majesteit van Grood Brittanjen wegens het Keurvorstendom van Hannover, Resideerende 't Amsterdam. Kerkmeesteren hebben aan Sijn Ed in de kerk vergunt een Plaats om een gestoelte in de kerk te moogen plaatsen van 6 personen à f 10,— 's jaars. Dit bovenstaande gestoelte door den burger Jan Noordink in publieque Veyling gekogt zijnde, heeft het zelve aan de kerk present gedaan en is door kerkmeesteren met dankzegging geaccepteerd'.

1 augustus 1819 wordt de plaats 'Middenrak' genoemd. Huur f 10,—.

Behalve de reeds hiervoor besproken gestoelten waren er verder losse stoelen, de zogenaamde 'vrouwenstoelen', welke in het ruim of schip van de kerk een plaats hadden en inklapbaar waren om makkelijk te kunnen worden weggezet, indien nodig voor een begrafenis.

Wat een moeilijkheden kwamen er in de kerk door deze 'vrouwenstoelen'. De afmetingen van de stoelen — het waren allemaal particuliere stoelen — werden steeds breder van zitting en hoger van rugleuning. (Een status-symbool?).

Over dit euvel gaat de volgende bepaling van Heeren Kerkmeesters dd. 16 januari 1723:

'Laatstelijk ondervonden zijnde, dat enige stoelen in de kerk worden gebracht, die buitengewoon breed zijn, waardoor bij navolging hiervan het zou kunnen gebeuren dat andere stoelen geheel van plaats zouden komen te veranderen; waarvoor willen de voorzien hebben kerkmeesters bepaald dat voortaan geen stoelen meer in de kerk zullen worden toegelaten die *meer* dan 19 duim (49 cm.) breed zijn in houtmaat. Waarover gedelibereerd zijnde hebben haar Edelachtbaren de Heren Burgemeesteren het vorenstaande geresolveerd en het verzoek van de kerkmeesters volkomen toegestaan dd. 16 januari 1723'.

Anno 1736 moest er via de Edelachtbaren Heren weer een ordonnatie komen welke de hoogte van de stoelen wettelijk bepaalde.

Deze nieuwe ordonnantie begint zo:

*'Na de maal de vrouwenstoelen in deze kerk thans zeer ongelijk zijn en een ieder zodanige stoelen op zijn plaats laat zetten als hij komt goed te vinden, hetgeen veel wanorde meebrengt; omdat alles in het vervolg te voorkomen, zo verzoeken de kerkmeesters dat u Edelachtbaren een vaste maat der stoelen gelieven te beramen en omdat de kerkmeesters bevonden hebben dat de maat van de zitting der stoelen 20 duim (51,5 cm.) en der gehele stoelen (met de rugleuning) 33 duim (85 cm.) zeer gemakkelijk en meer dan hoog genoeg zijn, zo verzoeken de kerkmeesters dat u Edelachtbaren gelieven te ordonneren dat **geen** stoelen met de zitting breeder dan 20 duim, en in het geheel hoger dan 33 duim in de toekomst in de kerk geplaatst mogen worden'.*

Alle soorten gestoelten en vrouwenstoelen hebben dienst gedaan tot de vernieuwing van het meubilair in de jaren 1855 tot 1865.

Omstreeks 1855 zijn bijna al de vaste banken ontstaan met de daarbij behorende hoge bouwsels nabij het orgel en het koorhek, waarin kast- en bergruimte was.

Alle zitplaatsen waren nu zo gesteld, dat iedere kerkganger zicht op de preekstoel had. De genoemde hoge bouwsels hadden aan de zijde van de zuiderzijbeuk hoge schotten, welke daarmee de trapsgewijs oplopende banken in deze beuk afsloten. Hetzelfde gebeurde in de noorder zijbeuk, waar de afsluitende schotten overgingen in vier stel banken met luifels tegen de buitenmuur van de zijbeuk.

De gehele opzet van deze nieuwe inrichting was om het de kerkgangers, met de weinige kachelverwarming en warme stoven, wat behaaglijker te maken. In de gehele kooropening hing nog een enorm groot gordijn, dat achter het koorhek doorliep. Hiermede trachtte men de koude uit het koor (vaak noordoosten wind) enigszins te keren.

In het ruim van de kerk zijn toen zitbankjes met rugleuningen (de zitting van zwart trijp) geplaatst.

Heel veel jaren was het ruim van de kerk met deze bankjes de enige plaats waar vrouwen zaten. Als man dacht je er niet aan daar te gaan zitten.

Na de restauratie in de jaren 1969-1978 is de meubilering van de kerkruimte heel wat eenvoudiger geworden.

Het merendeel van de zitplaatsen bestaat nu uit knopstoelen met biezen zitting. Tegenover de preekstoel staan tegen de buitenmuur van de noorder-zijbeuk twee stel banken met hoog achterschot.

Deze monumentale eikenhouten banken vertegenwoordigen de 'Hollandse Renaissance' (1550-1600).

In het koor bevinden zich, behalve het reeds besproken 'spreekgestoelte', nog oude voorheen particuliere banken.

De foto's bij dit artikel en dat in het jaarboek van 1979 over de kerk in Weesp zijn door de heer P. S. Stobbe gemaakt.

G. Lindeboom
Weesp, juli 1980

Rectificatie:

Op bladzijde 31 van het jaarboekje 1979 staat over de modernisering van de Consistoriekamer, dat dit is gebeurd in de Lodewijk XVI stijl, maar dit moet zijn Lodewijk XV.

Het Buitenplaatsje Kattenburg of Ruymzicht onder Maarssen

In het grote gezin van de predikant Ds Adriaan François Mattheus en Elisabeth Holtius uit Wadway en Wognum waren kinderen, die het bepaald in hun geboortestreek niet hebben 'gevonden'.

Mogelijk was dit een gevolg van de invloed van een oom van vaderszijde, die, al was hij nog slechts 28 jaren oud, overleden was als onder-coopman en opperhoofd des Comptoirs Porto Novo van de Oost-Indische Compagnie.

1) Twee van hen zijn bij hun beroepskeuze eenzelfde weg ingeslagen. Dat was in de eerste plaats Mr Nicolaas Mattheus, die te Leiden was gepromoveerd in de Rechten als 'WadWeida Westfrisius' de 2e juli 1779 op een proefschrift 'De conditione impossibili'. Hij was getrouwd met Hillegonda Smit, maar zij scheidden later. Na te Amsterdam te hebben gewoond, vertrok hij alleen einde 1789 als onderkoopman met het O.I. Compagnieschip 'Berkhout' voor de Kamer Hoorn naar Batavia. Daar overleed hij in 1791 als notaris.

2) De tweede zoon was Jean François Mattheus, die op zijn beurt met het schip 'Rotterdam's Welvaaren' naar zee vertrok. Van dit vaartuig of zijn equipage is nimmer enige tijding ingekomen. Het is met man en muis vergaan.

3) Het vierde kind van de predikant uit Wadway en Wognum was een min of meer vreemde figuur of liever gezegd een losbol. Zulks ondanks zijn maatschappelijke positie van aanzien. Dat was Gualtherus Mattheus, de baljuw en schout van de Ste-de Schagen en van de Schager Cogge, bovendien baljuw en schout van Burghorn en tevens notaris in zijn woonplaats Schagen. Die belangrijke functies stonden blijkbaar niet in de weg, dat hij voor het Hof van Holland werd betrokken in een civiele procedure tegen de curator ad lites van de minderjarige Catharina van den Wal. Zoals aan het Hof werd voorgedragen was deze in kennis geraakt met Gualtherus Mattheus "na seductieve persuasien met denselven vleeselijk heeft ge-conserveert terwijl zij daarna beswangert van een dochter verlost is op 11 juli 1789, die den 19en daarna te Schagen gedoopt is".

4) In het jaar tevoren was dezelfde heer zich ook al in amoureuze perikelen te buiten gegaan. Ditmaal door verregaande avances bij een inwonerster van Alkmaar, waarvan hij wist dat de echtgenoot zich tijdelijk te Amsterdam bevond. In dit geval heeft de vrouwenjager zich echter tot zijn geluk kunnen sauveren door middel van het exceptio plurium concubentium ten aanzien van het medeplichtige vrouwspersoon.

5) De familie Mattheus nu had een buitentje aan de westelijke oever van de Vecht onder Maarssen gelegen. Gualtherus en zijn moeder waren allengs de enige overlevenden uit het besproken gezin. Hij nam zijn moeder bij zich in huis, waarna hij tenslotte toch nog wettig is getrouwd. Aanvankelijk had hij nog op 2 maart 1792, ten gunste van zijn moeder een testament gemaakt.

6) Maar Gualtherus ging op 2 april 1795 huwelijksvoorwaarden aan voor Mr Hendrik Rijser te Alkmaar met de toen 36 jaren tellende Gerarda Anna van der Horst, dochter van Ds Jacobus Albertszoon, destijds predikant te Kolhorn,

7) en Catharina Kaat. Uit het huwelijk is een dochttertje Elisabeth geboren, dat nog geen jaar oud is geworden. Toen de baljuw Mattheus op 23 november 1804 was overleden ging zijn weduwe te Alkmaar wonen. Vijf jaar later heeft zij zich van het

buitenplaatsje aan de Vecht ontdaan. Vervolgens is zij de 30e september 1818 ook weer te Alkmaar hertrouwd. Met de 50-jarige winkelier in verfwaren Philip Craus, een man, die 'volgens gerugte' in 'onegt' geboren heette te zijn en wiens geboorteplaats en ook wiens ouders onbekend waren.

8) Zoals gezegd was er in de boedel Mattheus een buitenplaatsje aan de Vecht aanwezig. In de bestaande literatuur zoekt men de naam daarvan, te weten 'Kattenburg' en later 'Ruymzicht' tevergeefs. Nòch onze stafkaart, nòch de chromotopografische kaart van het Koninkrijk der Nederlanden kunnen behulpzaam zijn om met zekerheid de juiste plek aan te wijzen.

9) Desondanks is bekend waar moet worden gezocht. Dat vloeit voort uit de speciale procuratie ad negotia, die de toenmalige weduwe Mattheus op 31 oogstmaand 1808 liet uitbrengen in rem suam voor notaris A. P. de Lange te Alkmaar op de heer Joseph Janse te Nieuw Maarssen. Deze moest voor haar compareren 'voor den gerechte van Maarssen om naar stijle locaal aan en ten behoeve van den Wel Edel Geboren Heer Gerardus Johannes de Joncheere te Utrecht te transporteren een Buytenplaatsje van ouds genaamd Kattenburg, doch thans Ruymzicht bestaande in een Huyzinge, Schuyten-Huys en Tuyn genommerd volgens de nommeringe met No. 4 gelegen onder de gerechten van Maarssen, strekkende voor uyt de Vecht, tot aan de Daalsche dijk toe, daar aan de eene zijde de heer koper, en aan de andere zijde de heer Mozes Ximenis naast gelegen zijn of zodanig hetzelve anders mogt gelegen wezen, alles in conformiteit van het onderhandsche contract van koop en verkoop van 21 van Grasmaand 1809 getekend, waar aan ten deze werd gerefereerd. Wijders te bekennen van de bedongen koopenningen ter somma van f 775,— al voldaan te zijn en wel betaald en mitsdien daarvoor finaal en absoluut te kwiteren, vrijwaringen te beloven, als recht en in den lande van het Departement Utrecht gebruikelijk is domicilium citandi et excitandi te kiezen en alles te doen', enz. De koper was de eigenaar van het buurhuis, dat de naam 'Op Buuren' droeg.

10) Hij, G. J. de Joncheere geboren te Jaffapatnam als zoon van de fiscaal-generaal te Colombo op Ceylon Albert Burghard de Joncheere en Barbara Wilhelmina Potken, was kapitein in Staten dienst in het Regiment van Munster en is overleden in 't huis 'Op Buuren' te Maarssen op 20 maart 1830. Hij trouwde 1° in de Janskerk te Utrecht op 30 mei 1798 Jacoba Catharina Vos, geboren aldaar 30 april 1766 en overleden te Utrecht 24 februari 1801, dochter van Mr Cornelis Anthony Vos en Johanna van Buijtenhem en trouwde 2° te Maarssen op 16 november 1802 met Jkvr Christina Charlotte Strick van Linschoten, geboren in Utrecht, gedoopt in de Domkerk op 10 mei 1775, overleden te Maarssen in het huis 'Op Buuren' op 24 januari 1846, dochter van Jhr Mr Balthasar Strick van Linschoten en Charlotte Martha van Utenhove. Ook de buurman aan de andere zijde kan terecht worden gebracht. Hij zou volgens de hier weergegeven acte 'Mozes Ximenis' hebben geheten. Het is wel zeker dat deze een vertegenwoordiger was van het adellijke Portugees-Israëliësch geslacht Ximenes. Dan komt hier alleen in aanmerking Mozes Levy Ximenes Pereira, geboren 1750 en overleden te Altona bij Hamburg maart 1832, de zoon van Samuel Levy Ximenes, geboren uit diens huwelijk van 9 maart 1741 met Rachel, dochter van Samuel de Pinto. Zij was geboren in 1722 en overleed te Maarssen op 18 april 1792, welke laatste omstandigheid het boven aangehaalde vermoeden over het familiebezit aldaar alleen maar kan versterken.

11) 'Op Buuren' maakt nu deel uit van de ACF. Mogen de hier naar voren gebrachte gegevens over het drietal buitentjes, die deels van bescheiden omvang waren 12) er-

toe leiden, dat er in de toekomst nog eens wat meer aandacht zal worden besteed aan de voormalige kleine goederen, die langs de Vechoevers stonden.

Alkmaar, januari 1980

Mr J. Belonje

-
- 1) Zijn grafsteen ligt in Voor-Indië te Sandras Chingleput op het Oud-Hollandse kerkhof; zie 'De Wapenheraut' I, 1897, bladzijde 201.
 - 2) Twee acten dd. 22 oktober 1783 voor notaris Pieter de Leeuw te Den Helder, notarieel archief 's-Rijks archief in Noord-Holland deel 1789.
 - 3) 'De Nederlandsche Leeuw' XXII, 1904, kolom 271 evv.
 - 4) Request om mandement in rau actie waarop fiat ut petitur 8 februari 1790, archief Hof van Holland inventaris deel 3213 Alg. Rijksarchief 's-Gravenhage. Blijkbaar heeft de Vrijheer van Schagen c.a. Théodore Graaf d'Oultremont-Wardfusée zijn baljuw steeds de hand boven het hoofd gehouden!
 - 5) Getuigenverklaring door vier personen ter requisitie van Jacobus van Leuven voor notaris Mr P. Panneboeter te Alkmaar, inventaris notarieel archief Alkmaar deel 806 acte No 436 dd. 11 februari 1788.
 - 6) Acte notaris Mr H. Rijser te Alkmaar notarieel archief Alkmaar deel 712.
 - 7) Hij werd proponent predikant te Kolhorn 1768, vertrok naar Groet en Camp 1789 en vandaar 1791 naar Oost-Grafdijk. Na zijn emeritaat aldaar in 1800 overleed hij te Alkmaar, 76 jaar oud op 8 maart 1820.
 - 8) Zie de trouwacte alsmede de acte van notoriteit verleden voor de Alkmaarse notaris Jacob Nuhout van der Veen van 12 augustus 1818 notarieel archief Alkmaar deel 1201 no 163. De acte van de Burg. Stand Alkmaar vermeldt het overlijden van hem, van beroep vecarts, zoon van Godliep Craus en 47 jaar oud.
 - 9) Halverwege tussen Zuilen en Maarssen zie stafkaartblad 31 Utrecht, schaal 1 : 50.000 oudste editie 1855, waaraan de militaire verkenning van 1845-1850 ten grondslag ligt als op het andere vermelde kaartblad 426 'Maarssen' schaal 1 : 25.000, verkend 1872, herzien 1900-1908; editie 1914, het na te noemen buurthuis 'Op Buuren'.
 - 10) A. J. van der Aa 'Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden' VIII, Gorinchem 1846, bladzijde 585. Zie ook 'Nederland's Patriciaat' XXXIX, 1953 bladzijde 133/4 sub VIa en Nederland's Adelsboek XLV, 1952, bladzijde 100/1 sub 4. — De acte in notarieel archief Alkmaar deel 1403.
 - 11) Zie Jhr Dr E. Teixeira de Mattos 'Bijdrage tot de geschiedenis betreffende Oud-Spaansch-Portugeesche geslachten in Nederland' in 'De Nederlandsche Leeuw' XXXVI, 1918, kol. 124 en L. Alvares Vega 'Het Beth Haim van Ouderkerk beelden van een Portugees-Joodse Begraafplaats', Amsterdam 1975, bladzijde 41.
 - 12) De 'Tegenwoordige staat Utrecht' noemt deze huizen niet, evenmin als Dr R. van Luttervelt in 'De Buitenplaatsen aan de Vecht', Lochem 1948, waarin alleen de meer omvangrijke goederen aandacht hebben verkregen. 'Op Buuren' komt wel voor in P. J. Lutgers 'Gezigten aan de rivier de Vecht' van 1836.

Een knipsel uit het Utrechtsch en Provinciaal en Stedelijk dagblad*

Nigtevecht, 8 Augustus.

Alhier werd gisteravond een zeer eigenaardig feest gevierd. Verscheiden heeren, alhier met hunne familiën dezen zomer verblijfhoudende, besloten namelijk den logement- en stalhouder Buwalda een blijk te geven van hunne ingenomenheid met zijn vlijt en welwillendheid, maar vooral met den door hem opgerichten omnibusdienst, de geregelde en goedkoope kommunikatie tusschen Abcoude en Nigtevecht. Tegen den avond werd door den omroeper in het dorp aangekondigd, dat ten half negen ure een cornet à piston feestelijk zou worden overgereikt aan Buwalda. Ter loops zij aangemerkt, dat Buwalda zelf kondukteur is van zijn omnibus.

Op het gezegde uur was een groote schare aanwezig in den sierlijken koepel van het logement, terwijl groot en klein, zoowel in den tuin als in schuitjes op de Vecht, zich beijverden om te zien, wat in den koepel omging. Met eenige toepasselijke en niet minder hartelijke woorden reikte een der heeren het geschenk over. Blijkbaar bewogen beantwoordde Buwalda de hartelijke toespraak, waarna het gezelschap nog eenige uurtjes vriendschappelijk bij elkander bleef.

Voor u geknipt door A. J. A. M. Lisman

*nr. 219 van Zaterdag 10 Augustus 1872, blz. 2, kolom 3.

De schrijfkunst van drie generaties Grevenstuk

Drie generaties Grevenstuk hebben zich tussen 1858 en 1950 te Amsterdam en te Baambrugge als kalligrafen en ten dele ook als historici van de Vechtstreek met de schrijfkunst bezig gehouden. Het waren Antonie Grevenstuk en diens drie zoons, allen kalligrafen van beroep, terwijl drie kleinkinderen zijdelings door de kalligrafie werden geraakt. Het werk van de Grevenstukken heeft geen diepe sporen getrokken. Het is echter interessant genoeg om er aandacht aan te besteden. In 1983 zal een kleine expositie in het prentenkabinet van het Amsterdams Historisch Museum aan hen worden gewijd.¹⁾

In deze beschouwing en op de tentoonstelling worden leven en werken van de kalligrafen uit de familie Grevenstuk belicht. De kalligrafie staat daarbij centraal. Jammer genoeg zijn niet al hun schoonschrijfprodukten, zoals prijskaartjes en etiketten, te achterhalen. Wel is het gelukt, op het spoor te komen van het prachtwerk der Grevenstukken en van door erfgenamen zorgvuldig bewaarde oefenboekjes, welke laatste inzicht geven in hoe zij hebben gewerkt. Omdat de letterkundige en historische liefhebberijen van verschillende leden van de familie verband hielden met hun beroep, of hun liefhebberij als kalligraaf, wordt ook daaraan aandacht besteed.

Het kalligrafenambacht

Wat hield en houdt het vak van kalligraaf in?

Omdat hierover nauwelijks literatuur bestaat, is deze vraag moeilijk te beantwoorden. Ik zal trachten een indruk te geven van het beroep in de 19de eeuw en ontwikkelingen daarna²⁾.

Er moet, om te beginnen, een nauwe relatie hebben bestaan tussen kalligrafen en zakenleven. Een uit omstreeks 1825 daterende prospectus van de Amsterdamse schoonschrijver L. Lévêque vermeldt dat deze verschillende soorten zakelijk schrijfwerk verzorgde, zoals wisselbrieven, assignaties, connossementen, circulaires, facturen en etiketten. Antonie Grevenstuk adverteerde omstreeks 1880 met prijscouranten, tarieven, hoofden in grootboeken en etiketten. De band met het zakenleven lijkt zwakker geworden te zijn, een indruk die ook naar voren komt uit 20ste-eeuwse prospectussen van de gebroeders Grevenstuk. Van hen staat overigens vast dat zij geregeld etalagekaarten maakten voor gerenommeerde Amsterdamse zaken als De Bonneterie, Hirsch en De Bijenkorf.

De verbinding schoonschrijver-zakenleven moet ook in de 17de en 18de eeuw intensief zijn geweest, getuige voorbeelden voor commerciële stukken in kalligrafische leerboeken en het fraaie schrift van verschillende oude obligaties en dergelijke. Onze bankbiljetten en effecten herinneren qua vormgeving mijns inziens aan deze vroegere relatie, die thans nog slechts voortleeft in het lesvak kalligraferen voor de aankomende etaleur.

Een tweede maatschappelijke functie van de kalligraaf lag in het onderwijsvlak. Van de Velde, Strick, Coppenol, Heuvelman en Bureau zijn bekende

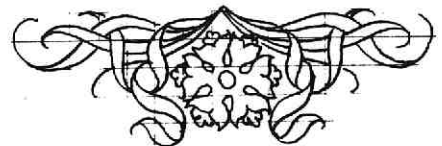
schrijfmeesters uit de 17de en het begin van de 18de eeuw. Verschillende schrijfmeesters legden hun inzichten ook in leerboeken vast. In het licht van deze traditie is het niet toevallig dat Antonie Grevenstuk een lesboekje voor de praktijk schreef en dat zijn zoons in onze eeuw nog les gaven in schrijven aan de klerken van Blaauwhoedenveem-Vriesseveem. Het spreekt vanzelf dat vele schoolmeesters de kalligrafie beheersten, en beheersen, want er wordt op pedagogische academies vaak nog met plezier les in gegeven.

Voorts - niet onbelangrijk in de context van dit artikel - was er een nauwe band tussen de kalligrafie en het drukkerswezen. De letterkast was vroeger beperkt. Voor bijzonder drukwerk was de hand van de schoonschrijver onontbeerlijk. Ik wijs op de gedrukte muziek. Deze moest worden gegraveerd of gelithografeerd; een enkeling nog beheerst het kalligrafische specialisme van muziekschrijver en/of muziekgraveur. Daaraan vooraf gingen de muziektitels, die lange tijd in sierlijke lijnen en krullen werden uitgevoerd. De kalligraaf verzorgde ook talloze andere drukwerkzaken, zoals bijschriften 'met lopende hand', visite- en adreskaartjes, menukaarten, vignetten als handelsmerken, fabrieksmerken en ex-librissen, affiches, reclametekeningen, monogrammen, kalenders, diploma's, getuigschriften, versierde letters, effecten, sierranden, ornamenten, illustraties, kortom alles wat aanvankelijk de ets-gravuretechniek en later de litho-, fotolitho- en boekdruktechnieken toelieten. Nog steeds zijn beroepskalligrafen bij het drukproces betrokken. Sedert omstreeks 1900 echter steeds meer in de marge: enerzijds kwamen er druklettertypes op die de schrijfhand benaderden, anderzijds eisten kunstenaars, professionele illustratoren, gespeciali-

seerde letterontwerpers en andere grafische vormgevers een plaats op, naast en boven de niet zelden traditioneel-ambachtelijk denkende en weinig op artistieke vrijheden gestelde en ingestelde kalligrafen. De origine van de grafische ontwerpers, die in feite de Nieuwe Schoonschrijvers zijn, komt nog tot uiting in een traditioneel lesboek dat zij bij hun opleiding volgen: kalligrafie. In dit raakvlak van pen, penseel en machine zijn de Grevenstukken, getuige hun prospectussen, altijd actief geweest. Vermoedelijk verloren óók zij terrein, gezien de toenemende nadruk die de prospectussen op het 'prachtwerk' legden.

Er is één gebied, waarover en waarop de schoonschrijver altijd meester is geweest en gebleven. Dat van de exclusieve pennekunst, de krullerige van de oude ganzenpen en de strakke van de latere stalen pen: het geschreven gelegenheidsgedicht of de wandtekst met religieuze inhoud, de oorkonde, het prachtalbum, de inscriptie of het speciale blad in een boek, het huldeblijk en het heraldische werk. Daarbij komt dan de drukpers weer om de hoek kijken, als er aan een grote vraag moet worden voldaan.

Samengevat: de kalligrafie heeft terrein verloren, maar zij is bij lange na niet dood, zoals de gebroeders Grevenstuk meenden, die zichzelf als de Laatste der Schoonschrijvers zagen. De belangstelling neemt zelfs weer toe, vooral in het recreatieve vlak.

Antonie Grevenstuk

Op 1 september 1858 vestigde Antonie Grevenstuk zich als kalligraaf te Amsterdam, een datum die in latere prospectussen van zijn zaak altijd met enige trots wordt vermeld. Antonie was op 19 november 1829 als zoon van de kleermaker Dirk Grevenstuk geboren. Vader Dirk was vroeg gestorven, toen Antonie nog slechts zeven was.

Het is niet onwaarschijnlijk dat Dirks weduwe, Johanna Maria van Helden, geld moest verdienen; zij wordt in het Amsterdamse bevolkingsregister van 1851 als naaister vermeld. Antonie woonde in dat jaar officieel nog bij zijn moeder in. Als zijn beroep wordt 'draayer' genoemd. Antonie, die volwassen werd in de barre tweede helft van de jaren veertig, kreeg pas in de gunstiger jaren vijftig maatschappelijk vaste voet aan de grond. Van hout- of metaalbewerker werd Antonie kantoorbediende, terwijl hij als lid van de schutterij opklom tot korporaal. Op 18 november 1857 trouwde hij te

Ontwerp voor een prospectusafbeelding van het atelier A. Grevenstuk, in of na 1890, vóór 1897.

Papier, pen in zwart, 20,3x31 cm.

Antonie Grevenstuk en/of zijn zoons

Amstelveen, verz. C. C. Bakker-Homberg

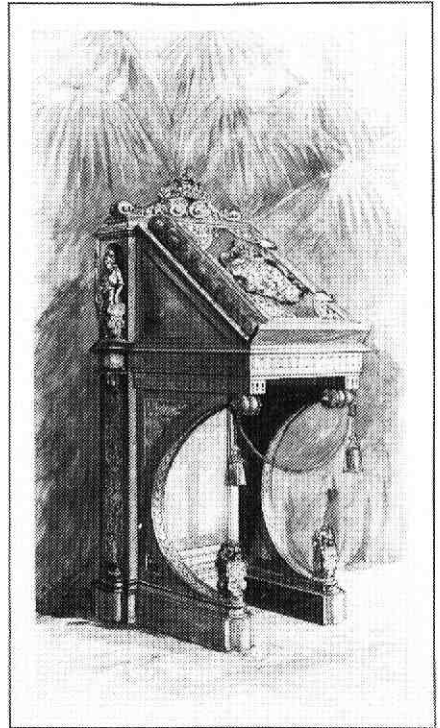
Links onder is het Amsterdamse pand Rokin 78 afgebeeld, met op de achtergrond de Nieuwezijds Kapel. Het atelier van de Grevenstukken was daar, volgens de Amsterdamse adresboeken, van 1890 tot 1900 gevestigd. Eerdere adressen waren: Elandstraat 1 (1857-1861), Anjeliërsgracht bij de Baanstraat, na demping Westerstraat 213 (1861-1862). Tot in 1880 woonde Antonie ook op deze adressen. In 1880 verhuisde hij naar Overdorp te Baambrugge, waar hij een tweede atelier vestigde (rechts onder).

Amsterdam met Anna Hendrika Jousma, welke echt werd gezegend met zeven kinderen, van wie twee op jeugdige leeftijd stierven. De zoons en dochters kregen deftig klinkende Franse namen: Jean Gérard Thomas, Antoine Charles Marie, Anne Henriëtte, Thierry Emanuel, Cathérine, na haar overlijden werd de volgende dochter ook Cathérine genoemd, en tenslotte Edouard Nicolas³⁾.

De in 1858 opgerichte kalligrafische praktijk van Antonie ontwikkelde zich voorspoedig. Dit is af te lezen uit de gestaag verbeterende stand van het atelier, waarachter Antonie ook woonde. De vestiging op het Rokin, in 1890, (afb. 1) betekende dat de zaak een zekere status kreeg. Antonie woonde toen niet meer in Amsterdam. Hij was in 1880 naar Baambrugge gegaan, waar hij het kleine buitengoed Overdorp had betrokken. Dit werd in 1886 gekocht, waarschijnlijk mede uit de opbrengst van Antonies sterk in waarde gestegen postzegelverzameling⁴⁾. Het atelier wist eervolle opdrachten te verwerven. In 1876 vervaardigde Antonie bijvoorbeeld een album ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest van het kunstenaars-echtpaar Bosboom-Toussaint⁵⁾. In 1877 mocht hij zich 'Calligraaf van Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden' noemen, een onderscheiding die door diens overlijden slechts twee jaar commerciële waarde had. De eer van hofkalligraaf is Antonie echter nooit ten deel gevallen, ondanks een in 1879 gedaan verzoek; pas zijn zoons mochten deze titel in 1901 dragen, nadat zij een grote prestatie hadden geleverd met het nationale geschenk aan de Koningin-Regentes (afb. 2,3)⁶⁾.

In de jaren tachtig was de firma Grevenstuk, die in 1873 en volgende jaren versterking had gekregen van de zoons

Jean, Thierry en Edouard⁷⁾, niet meer weg te denken bij festiviteiten in Amsterdam. Ik wijs slechts op de opdracht ter gelegenheid van de Internationale Koloniale en Uitvoerhandel-Tentoonstelling in 1883, toen de Grevenstukken ongeveer 10.000 gedrukte

2

*Standaard en album, het Nationaal Huldeblijk voor koningin Emma, 1898
Papier, pen in zwart, penseel in kleur,
25 x 14 cm.*

Gebroeders Grevenstuk

*'s-Gravenhage, Koninklijk Huisarchief
Het boek op de standaard is het meest omvangrijke werk van de gebroeders. Het is geheel met de hand geschreven en bevat tal van stads- en dorpsgezichten, en klederdrachten. Het geschenk werd gecoördineerd door een Hoofdcommissie voor het Nationale Huldeblijk, ter gelegenheid van het aftreden van koningin Emma. De aquarel is als titelpagina opgenomen in een album dat de gebroeders Grevenstuk de Hoofdcommissie aanboden.*

Abcoude-Baambrugge.

C. J. Doude van Troostwijk, Burgemeester, Voorzitter.

H. Boom, Secr^e-Zenningm^r.

H. Schoenmaker Sr.

C. P. de Groot.

Dr. H. P. Kapteijn.

C. Moerman.

W. van der Kroon.

H. Peck Sr.

J. G. M. Grevestuk.

Abcoude-Prooſtedij.

C. J. Doude van Troostwijk, Burgemeester, Voorzitter.

H. Boom, Secretaris Zenningmeester.

W. L. Herckhofs

D. Bouts

B. van Scherpenzeel.

G. Schoonhoven.

W. van Mierkerk.

M. van den Bosch.

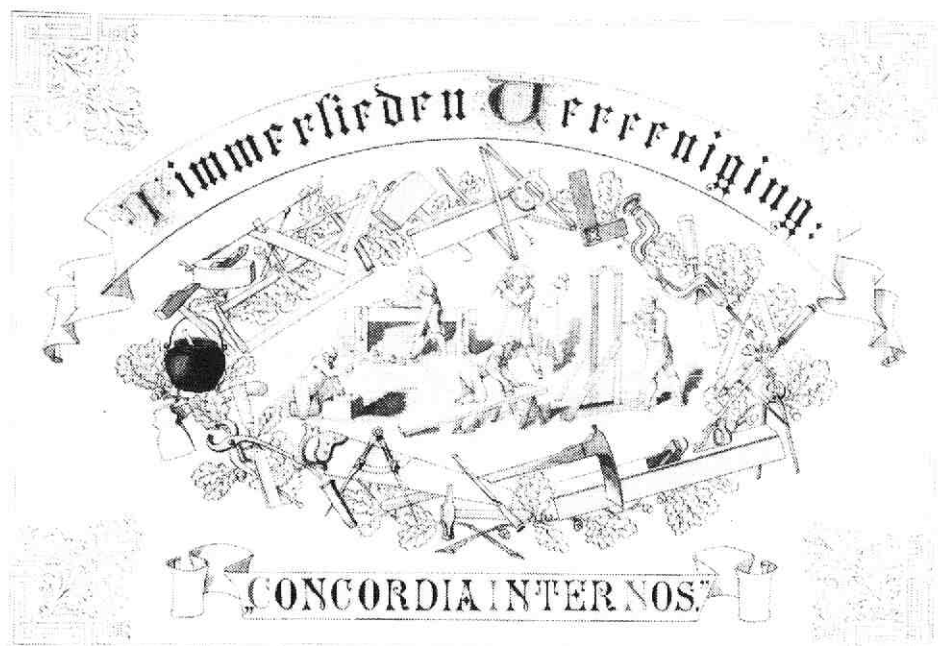
Detail van een pagina uit het album voor koningin Emma, 1898

Papier, pen in zwart, penseel in kleur

Gebroeders Grevestuk

's-Gravenhage, Koninklijk Huisarchief

De landelijke Hoofdcommissie overkoepelde gemeentelijke comités in het hele land. Jean Grevestuk had zitting in dat van Abcoude-Baambrugge, welke bestond uit de burgemeester, de gemeentesecretaris en de leden van de raad, van wie Jean er  en was.

Pagina uit een album voor W. van der Vliet, 1890

Papier, pen en penseel in kleur, 25,5 x 35 cm.

Antonie Grevenstuk en/of zijn zoons (sign. A. Grevenstuk)

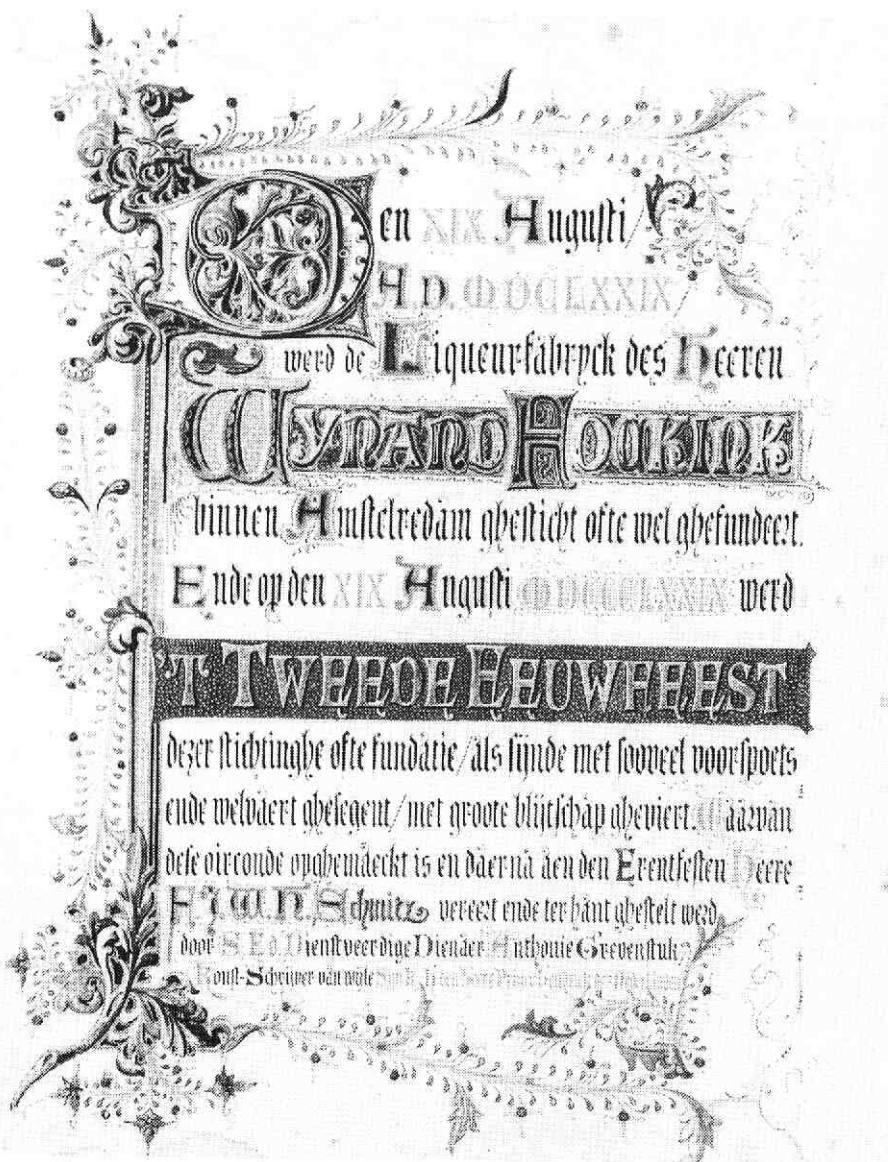
Amsterdams Historisch Museum

W. van der Vliet was een invloedrijke figuur uit het Amsterdamse zakenleven, die zich had ingespannen voor de bouw van arbeiderswoningen. Mede hierom werd bij diens zeventigste verjaardag een marmeren borstbeeld van hem opgesteld in het lokaal van de Amsterdamsche Werkmansbond. Van der Vliet zelf kreeg als herinnering aan deze hulde van verschillende vakverenigingen en de Bouwmaatschappij tot Verkrijging van eigen Woningen een album. Onder deze organisaties was Concordia inter Nos.

diploma's moesten invullen en zij ook erediploma's maakten voor de Koning en de Prins van Wales⁸⁾, en op het album voor W. van der Vliet, een voor-aanstaande persoonlijkheid uit het Amsterdamse zakenleven (afb. 4).

De kroon op Antonies carrière was dat hij in 1888 voorzitter werd van de jurygroep grafische kunsten van de Nationale Tentoonstelling van Oude en Nieuwe Kunstnijverheid in Den Haag⁹⁾. Dit betekende een vorm van erkenning vanuit de grafische wereld. De opkomst van het atelier kan niet los worden gezien van de wervende aanpak van Antonie. Zo stuurde hij bij gebeurtenissen in het vorstenhuis trouw een huldeblijk, om zich daarop te beroepen, toen hij de tijd rijp achtte

de waardigheid van hofkalligraaf aan te vragen¹⁰⁾. Ook particulieren bood hij wel eens iets aan, getuige de tekst van de oorkonde voor de eigenaar van Wijnand Fockink (afb. 5). En met succes, want andere kalligrafieën van de Grevenstukken voor deze firma bewijzen dat zij bij latere feestelijkheden niet werden vergeten. Antonie Grevenstuk zorgde ook voor bekendheid door in te zenden naar de vele tentoonstellingen die in de 19de eeuw werden gehouden om de economie te stimuleren, nationale en internationale exposities, waarop met gulle hand medailles werden uitgedeeld (afb. 6). In het begin van onze eeuw kon het atelier er in een prospectus op liefst dertig bogen.

Oorkonde voor de eigenaar van Wijnand Fockink, 1879

Papier, bladgoud, pen en penseel in zwart en kleur, 38,3 x 30 cm.

Amsterdam, verz. P. A. Gijsberti Hodenpijl

De tekst luidt: 'Den XIX Augusti / A.D. MDCLXXIX / werd de Liqueurfabryck des Heeren WJNAND FOCKINK binnen Amstelredam ghesticht ofte wel ghesundeert. Ende op den XIX Augusti MDCCCLXXIX werd 'T WEEDE EEUWTEEST dezer stichtinghe ofte fundatie / als sijnde met sooveel voorspoets ende welvaert ghesegent / met groote blijtschap gheviert. Waarvan dese oirconde opghemaect is en daerna aen den Erentfesten Heere A. J. W. H. Schmitz vereert ende ter hant ghestelt werd door S. Ed. Dienstveerdige Dienaer Anthonie Grevenstuk / Konst-Schrijver van wijle Sijn K. H. den Heere Prince Hendrick der Nederlanden'.

6

*Aanmoedigingsmedaille, door paus Pius IX uitgereikt aan A. Grevenstall, 1870
Brons, diam. 5 cm.*

Amstelveen, verz. F. W. H. M. van den Eerenbeemt

Antonie Grevenstuk beeldde onder meer deze penning tweezijdig af op verschillende van zijn prospectussen, waarbij hij de pontificale naamsverhaspeling verbeterde (afb. 1, links onder).

Antonie Grevenstuk en 'De Nederlandsche Drukkers'

Als pas gevestigd kalligraaf was Antonie Grevenstuk actief in de in 1857 opgerichte Amsterdamse typografische vereniging 'De Nederlandsche Drukkers', een kleine sociaal-culturele organisatie, die voornamelijk bestond uit gezellen in het drukkersvak. Antonie kon als zelfstandig kalligraaf zonder bezwaar lid worden, omdat de vereniging zich in de beginfase openstelde voor 'Allen, wier werkkring in verband staat met de Boekdrukkunst...' ¹¹⁾. 'De Nederlandsche Drukkers' richtte zich op onderlinge bijstand in geval van ziekte en dergelijke, en op beschaafd gezellig verkeer, met name ter gelegenheid van Koppermaandag, het grote feest der typografen. Bij zo'n viering werd met de dames genoten

van toneelspel, voordracht, zang en een beperkte hoeveelheid sterke drank. Binnen de gelederen van de ontwikkelde typografen was men er trots op zélf de liederen te dichten. Ook Antonie liet zich als poëet gelden. Ik heb van zijn hand voor de jaren 1860-1864 negen gezangen gevonden ¹²⁾. Dit laatste couplet uit het lied 'Vriendschap en vrolijkheid', dat op 10 januari 1864 tijdens het Kopperfeest op de wijs van 'Al is ons prinsje nog zo klein, hoezee!' ten gehore werd gebracht, geeft een indruk van de kwaliteit:

'De wijn verwekke ons hart dan vreugd en lust,
Maar niet tot schending van de deugd,
en rust,

Of voere ons niet van 't redenspoor,
Zoo drinken wij slechts matig door,
Dan elk zijn vrouw gekust
En vrolijk in de rust.'

Antonie kreeg voor zijn inzet in 1862 de zilveren medaille van de vereniging uitgereikt. In 1863 en 1864 was hij vice-president¹³⁾.

Als zodanig behoorde hij tot de organisatoren van een groot werkmansdefilé, dat op maandag 16 november 1863 ter gelegenheid van de viering van het halve eeuwfeest van Nederlands onafhankelijkheid Amsterdam doorkruiste. Het idee voor deze optocht was kort vóór de bewuste datum bij het bestuur van 'De Nederlandsche Drukkers' opgekomen. Het bestuur van de andere Amsterdamse typografenvereniging 'Voorzorg en Genoegen' werd voor het denkbeeld gewonnen dat 'hier in de eerste plaats de Typograaf een werkdadig aandeel behoorde te hebben', zoals de secretaris van 'Voorzorg en Genoegen' schreef. Beide clubs namen de organisatie op zich. De burgemeester die werd geraadpleegd, vond het een mooi initiatief. Hij eiste wel dat het defilé in de vorm van een rekest zou worden aangevraagd, wat op 29 oktober door de secretarissen van de beide organisaties geschiedde. In de stedelijke couranten werden ook andere corporatiën opgeroepen mee te doen, wat aansloeg, voornamelijk onder de 'handwerkstand'. Er kwamen zelfs zoveel aanmeldingen binnen dat de kosten ver uitrezen boven de 600 gulden stedelijke subsidie. In dit stadium sprongen de werkgevers bij. 'Aan de heeren Patroonen werd eene missive gerigt, waarin eenige ondersteuning verzocht werd om de buitengewone en niet voorziene uitgaven enigszins te herstellen, welke ten gevolge had dat de Heeren Patroons ons op eene vergadering uitnodigden en verklaarden bij te wil-

len dragen tot voorkoming van een na-deelig saldo, doch dat zij tevens een Reglement van Orde stelden, welke zij stipt wilden gehandhaafd hebben. Dit Reglement gaf hoofdzakelijk te kennen dat hij, welke op dien dag zich aan dronkenschap of wanorde schuldig maakte, door den Patroon, bij welke hij werkzaam was, dadelijk uit zijne dienst zoude ontslagen worden'. Er werd veel werk verzet. 'In den nacht van den 12e op 13e November werd door de Bestuurderen Grevestuk, Kreys, Meyer en Smidt het officieele Programma opgemaakt...'¹⁴⁾ De optocht die onder het welwillende, maar ook wantrouwende oog van de werkgevers door de stad trok - er moet, omdat het maandag was, vrijaf zijn gegeven - werd een succes. Niet alleen, omdat niemand wegens wanordelikheden werd ontslagen. Volgens Antonie deden er, exclusief cavalerie, 4412 personen aan mee. Gedurende zes uur slingerde de triomftocht zich door Amsterdam. In de tros liepen mee: militairen, waaronder oud-strijders, de door diens bravoure in 1813 legendarisch geworden B. Ponstijn met zijn Oranjevlag, de twee organiserende typografenverenigingen en hun liedertafels, niet-georganiseerde maar wel uitgenodigde typografen, verder een groep lithografen, de werklieden van de lettergieterij Tetterode, de mannen van 's Lands Marinewerf, de arbeiders van de Koninklijke Fabriek van Stoom- en andere Werktuigen en die van de metaalwarenfabriek J. J. Scholten, tabakswerkers uit verschillende bedrijven, de korendragersorganisaties, matrozen van de KNSM, de vereniging tot afschaffing van de sterke drank 'Tot Nut en Genoegen', en niet te vergeten de bloem der diamantbewerkerswereld met zijn liedertafels en weduwen- en wezenfondsen¹⁵⁾.

Op 16 november 1863 bracht de werk-

manselite van Amsterdam tot uiting dat zij als een gerespecteerde groep geaccepteerd wilde worden binnen het maatschappelijk bestel. 'De Nederlandsche Drukkers' zou in 1865 nóg zo'n triomftocht organiseren, ter ere van de Slag bij Waterloo. Het ligt niet in de lijn van dit artikel deze demonstraties aan de geschiedenis van de arbeidersbeweging te relateren, omdat ik het over de Grevenstukken heb. Wel moet nog worden vermeld, dat Antonie Grevenstuk in 1865 samen met Petrus Werthweijn - die in dat jaar president van de vereniging was - een toneelstuk over 1813 en het daarmee in verband gebrachte jaar 1863 schreef¹⁶⁾. Het stuk behandelt in Vondelachtige verzen, vanuit orangistisch perspectief de Amsterdamse gebeurtenissen in het onafhankelijkheidsjaar. Opvallend is de worsteling van de auteurs met het begrip 'burgerij' enerzijds en 'grauw' en 'muitziek volk' anderzijds. Als in 1813 het douanehuisje op het Kadijksplein door het 'grauw' in brand wordt gestoken, sluit het eerste bedrijf af met wat niet uit had kunnen blijven: het neerschieten van de oproerlingen. En het derde, laatste bedrijf, dat in 1863 speelt, eindigt met een rei van burgers (lees: typografen, want het stuk werd verkocht ten bate van 'De Nederlandsche Drukkers'), waarvan de eerste regels luiden: 'Eén God, één Vorst, één wil, één geest Regeren Nederland, Geen haat, geen tweedragt wordt gevreesd, Ons dekt geen schaamte of schand', Partijzucht wordt hier niet gekend, Geen godsdienstaat gevoed; Geen muitzucht stort ons in de ellend' Ze is vreemd aan ons gemoed!' Dit illustreert, in een periode die gekenmerkt werd door toenemende arbeidersstrijd, dat de typografen zichzelf als eerbare burgers en niet als mui-

ters uit het grauw zagen. Petrus Werthweijn zou als voorman in deze strijd, in 1866 voorzitter worden van de 'Algemeene Nederlandsche Typografenbond', de oudste vakbond in ons land. Antonie Grevenstuk volgde zijn eigen weg, die van kalligraaf.

an neo-classicisme tot eclecticisme

De triomftocht van 1863 werd door Antonie Grevenstuk in twee, misschien wel meer identieke albums vastgelegd, met daarin een verslag van de dag, de namen van de deelnemers en verder afbeeldingen van pronkwagens, banieren, vlaggen en meegevoerde attributen. De amateuristische tekening op het titelblad (afb. 7) ademt een neo-classicistische geest die voor het jaar 1864 als artistieke prestatie anachronistisch aandoet, maar die wel aansluit op wat in de toenmalige kalligrafie nog leefde. De ook in vele andere pennekunstwerken voorkomende engeltjes hebben zich overigens tot op de dag van vandaag weten te handhaven als plakplaatjes voor 'poesiealbums'. De randversiering van het titelblad is wat moderner dan de figuratie. Zij sluit meer aan bij drukwerkversieringen uit die tijd dan bij een autonome kalligrafische traditie, die deels wél weer uit de belettering spreekt. De oorkonde voor Wijnand Fockink, uit 1879, ademt een heel andere geest (afb. 5). De belettering is Gotisch. Het geheel ziet er uit als een verluchte pagina van een middeleeuws manuscript. De tekst is in het koeterwaals. Hij is bedoeld als Oud-Hollands. Deze stilistische wending in het werk van Antonie Grevenstuk kan het best in zijn eigen woorden worden weergegeven,

zoals deze in een prospectus uit die tijd trots werden afgedrukt: 'In 't kort zij hier even aangestipt, dat de interessante kunstvoortbrengselen der midden-eeuwen en die der XVIIe eeuw, gepaard met de kennis van de schoonheidsleer der tegenwoordige boekdrukkunst, mij tot voortdurende studie hebben aangespoord, en dat de beoefening van het Kunstschrift, door mij uit haar verval terug gebragt, tot een **zelfstandig** vak verheven is, éénig in Nederland'¹⁷⁾. Met andere woorden: het atelier stond open voor het historiserende eclectisme dat in de jaren zestig en zeventig de vormgeving op allerlei gebieden ging beheersen. Ook het gebruik van Oud-Hollands voor bijzondere gelegenheden werd in die jaren populair. Of Antonie in de kalligrafie een voortrekker was, zoals hij zelf verklaart, weet ik niet. Daarvoor zou een breder opgezette studie nodig zijn. Opvallend is wel dat de oorkonde voor Wijnand Fockink wordt gekenmerkt door mooi, aansluitend opgebracht bladgoud, een kunst die weinig andere kalligrafen in die dagen verstonden¹⁸⁾.

Het atelier Grevenstuk legde zich overigens niet vast op één stijl, getuige het blad in een uit 1890 daterend album voor W. van der Vliet (afb. 4). Vader Antonie en zijn drie zoons konden volgens verschillende stijlen werken. Zij waren daarin kinderen van hun tijd, maar dat niet alleen: de veelzijdige oriëntatie van de Grevenstukken is ook een kenmerk van ambachtelijkheid. Van kunstenaars werd ook toen al een zeker individualisme verwacht. Ambachtlieden werden daarentegen geacht historische stijlen tot in de perfectie te beheersen. Dat gold voor steenhouwers, houtbewerkers, ornamenttekenaars, en ook voor kalligrafen.

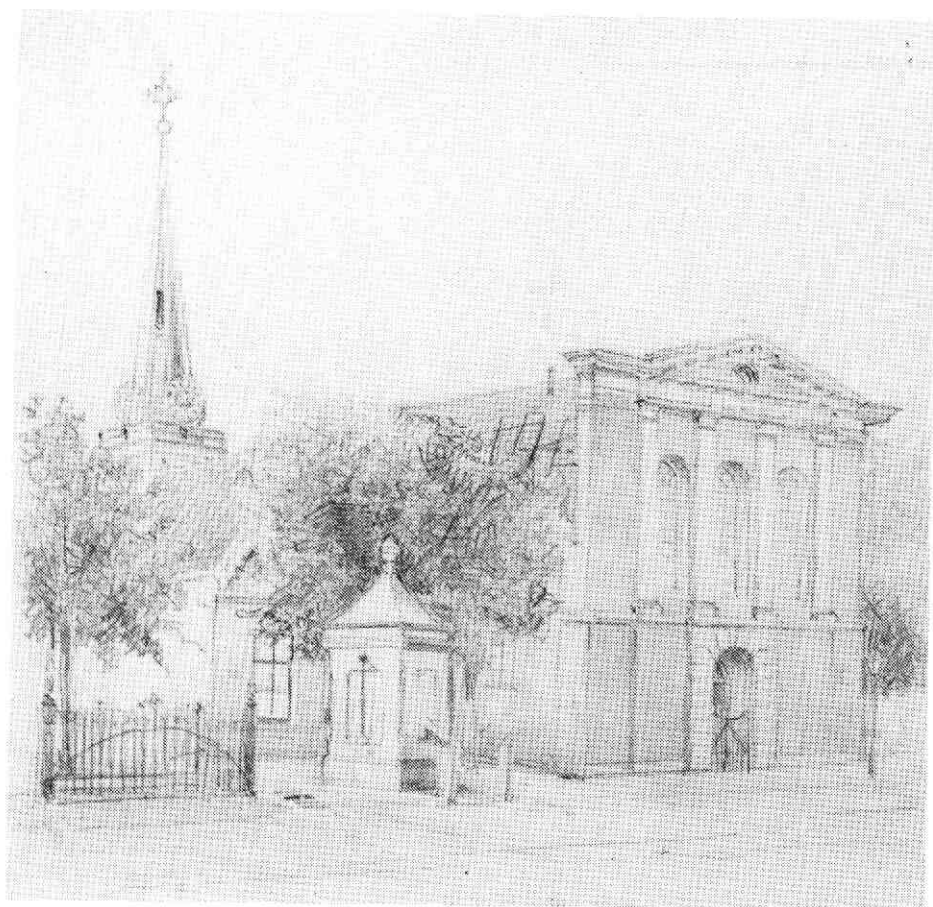

et werk van de gebroeders

Antonie betoonde zich in 1864 geen behendig tekenaar (afb. 7) en dat is hij ook nooit geworden¹⁹⁾. Het lijkt mij daarom plausibel dat de duidelijk gestegen kwaliteit van het figuratiewerk van het atelier te danken is aan zijn zoons Jean, Thierry en Edouard, ook al is met A. Grevenstuk gesig-neerd (afb. 4).

De vraag is dan natuurlijk: hoe was dit tekentalent onder de broers verdeeld? Over Thierry weet ik helaas niets. Ten aanzien van Jean en Edouard kan op grond van verschillende bewaard gebleven 'vrije' schetsen worden opgemerkt dat de eerste amateuristisch tekende en de tweede min of meer professioneel (afb. 8). Edouards zoon vertelde mij dat zijn vader het meeste figuratiewerk voor het atelier verzorgde en de anderen vooral de ornamenten en het schrijfwerk. Dit is mogelijk. Het staat echter vast dat Edouard een ge oefend tekenaar van ornamenten was (afb. 9) en dat Jean uitstekend kon natekenen. En omdat het merendeel van de in de kalligrafieën verwerkte stadsgezichten, gebouwen en situaties, vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw tot aan de jaren veertig van de onze, in dezelfde, wat schools-ambachtelijke precieze stijl van foto's zijn gekopieerd (het 'eigen' kunnen speelt dan nauwelijks een rol), durf ik over het individuele aandeel van de drie gebroeders geen uitspraak te doen. Dat deden zijzelf ook niet, want het was: 'De Gebroeders Grevenstuk, Hof-Calligrafen en Tekenaars'. Punt uit.

Is er in het werk van Antonie een evolutie te bespeuren, bij de produktie

De Hervormde Kerk te Baambrugge
Edouard Grevenstuk, 14,2 x 14,1 cm.

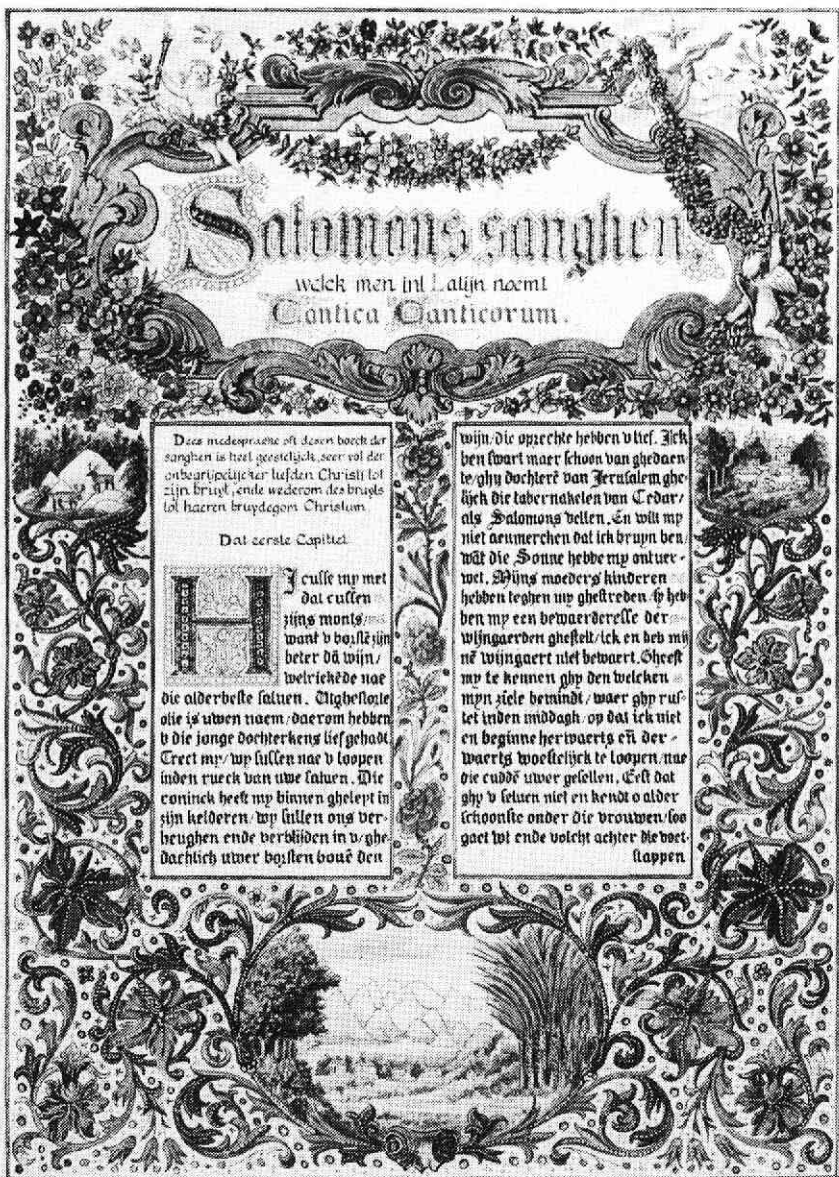
Papier, zwart potlood

Driebergen-Rijsenburg, verz. J. J. Grevenstuk-Rincker

8

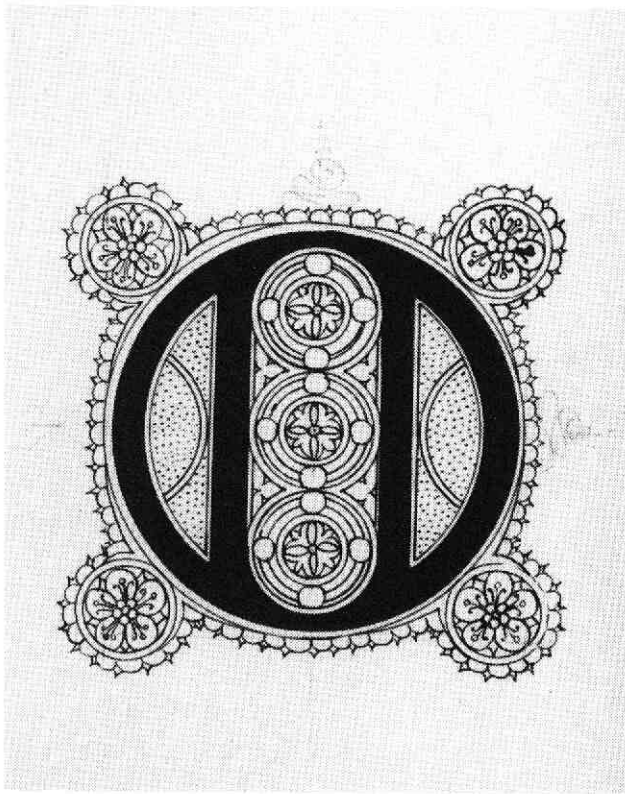
van de gebroeders ligt dit aanmerkelijk moeilijker. Zij maakten een eclectisch gebruik van letters (afb. 10) en ornamenten. Dit had als gevolg dat de uit 1931 daterende oorkonde voor de kunsthandelaar Bernard Houthakker niet wezenlijk verschilt van die voor Wijnand Fockink, welke een halve eeuw eerder is gemaakt (afb. 5, 11). De plaat voor het echtpaar Janssen-Rehbock, dat tot de vooraanstaande

cliëntèle van de gebroeders behoorde (afb. 12), sluit qua stijl exact aan bij de platen in een album dat dominee H. A. J. Lutge van de Amsterdamse Nieuwe Kerk in 1899 van zijn dankbare gemeenteleden ontving²⁰). In de tussenliggende twintig jaar brachten de gebroeders echter een prospectus uit, waarin geometrische en Jugendstilelementen zijn verwerkt, de laatste overigens ondergeschikt gemaakt aan

Blad uit 'Salomons sanghen', waarschijnlijk 1944
 Papier, bladgoud, pen en penseel in kleur, 35,1 x 25 cm.
 Edouard Grevenstuk

Amstelveen, verz. F. W. H. M. van den Eerenbeemt
 Tijdens de oorlog had de als enige van de gebroeders Grevenstuk overgebleven Edouard, weinig om handen. Tot de schaarse opdrachtgevers behoorde Herman van den Eerenbeemt, directeur van drukkerij Van Munster. Deze liet Edouard voor zijn privéverzameling wat 'middeleeuws' werk doen.

*Een geometrische ornamentstudie, omstreeks 1900
Jean Grevenstuk
Papier, zwart potlood en pen in zwart,
9,2 x 9,2 cm.
Amstelveen, verz.
C. C. Bakker-Homberg*

14

een geometrische compositie (afb. 13). Hiermee zijn we aan de kern van het werk van de gebroeders Grevenstuk gekomen. Dit draagt altijd een streng geordend karakter, met als grondslag een geometrische benadering, ook voor het kleinste ornament (afb. 14). Het werk van de Grevenstukken kan wat dit betreft worden gerelateerd aan grafische opvattingen, zoals deze werden uitgedragen door W. B. G. Molkenboer en J. H. de Groot, de laatstgenoemde leraar aan de Amsterdamse Quellinusschool voor kunstnijverheid²¹). De geometrische benadering der gebroeders ging overigens vergezeld van een perfect gevoel voor compositie, wat echt niet met behulp van

passer en lineaal is te bereiken. Hun composities zijn altijd af. En hoe nauw dit bij kalligrafieën luistert, blijkt wel uit een wandtekst van Jeans dochter Wilhelmina (afb. 15). Deze tekst mist iets, terwijl Wilhelmina niet zonder artistieke aanleg was, getuige de afgebeelde lettervignetten (afb. 16). Het is verstandig van de gebroeders geweest dat zij zich niet hebben laten verleiden tot het afwijken van hun strenge opvattingen over orde en ordening, omdat zij daartoe het talent misten. Zij bleven geometrisch werkende eclecticici, ook in een tijd die zich ging richten op enerzijds drukwerk zónder ornamenten en anderzijds illustraties in vrije stijl.

48

Oorkonde voor de kunsthandelaar Bernard Houthakker, 1931
Papier, bladgoud, pen in kleur, 29 x 21 cm.
Gebroeders Grevenstuk
Amsterdam, verz. L. A. Houthakker

12

Pagina ter inleiding van foto's met betrekking tot de familie Janssen, in een fotoalbum ter gelegenheid van de dertigjarige echt van Christiaan Wilhelm Janssen en Susanna Dorothea Anna Rehbock, 1918

Papier op karton, bladgoud, pen in zwart en kleur, 38 x 29 cm.

Gebroeders Grevenstuk

Particuliere verzameling

Boven, nagetekend van een foto, een kijkje op Wangeroog, het Duitse Waddeneiland, waar de stamvader van de familie Janssen vandaan kwam.

Beneden een Amsterdams stadsgezicht, met rechts het Centraal Station, wat zinspeelt op de latere woonplaats van de familie. C. W. Janssen was onder meer directeur van de Deli-Maatschappij (afb. 17).

13

Titelblad van een prospectus van de gebroeders Grevenstuk, omstreeks 1900-1909
 Papier, boekdruk naar pen, 19,5 x 13,2 cm.

Gebroeders Grevenstuk

Amstelveen, verz. C. C. Bakker-Homberg

De prospectus vermeldt dat het hoofdatelier te Baambrugge is gevestigd. Als Amsterdams adres wordt Rokin 160 genoemd. De gebroeders zaten daar in de jaren 1900-1909. Van 1909-1934 was het atelier op de zolderverdieping van Rokin 122 gevestigd, van 1934-1945 op de bovenverdieping van Rokin 98, boven kunsthandel Bernard Houthakker (afb. 16).

K **M** **N** **M** **M**
Alle **W** **M** **M** **M**

Spreuken 3:6.

M. J. F. Groenewald, Baarstrajje.

Lettervignetten (A en D)
Papier, pen in zwart,
resp. 6 x 5 en 6 x 3 cm.
Wilhelmina Grevenstuk
Particuliere verzameling

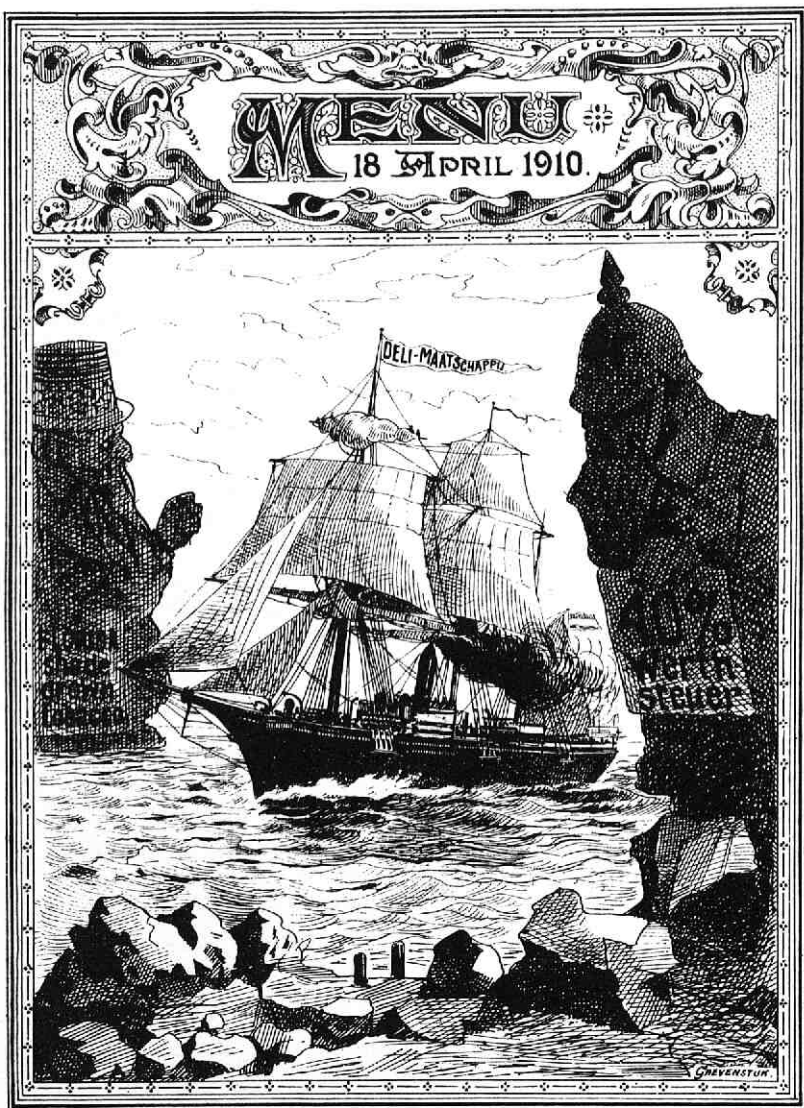

16

←
Wandtekst
Papier, pen en penseel in zwart en kleur, 27 x 33,5 cm.
Wilhelmina Grevenstuk

15 Baambrugge, verz. J. H. van Walbeek

53

Menukaart van de Deli-Maatschappij
 Papier, fotolitho naar pen, 18,4 x 13,1 cm.
 Gebroeders Grevenstuk

Amstelveen, verz. C. C. Bakker-Homberg

Dit is een van de weinige, wat vrijere pennekunstwerken van de gebroeders.

In 1909 had de Deli-Maatschappij voor de tweede keer in haar geschiedenis verlies geleden. Grote voorraden, een slechte oogst en verhoogde Duitse invoerrechten waren daaraan debet, evenals de concurrentie van dunne, uit Sumatrazaad gewonnen Amerikaanse en Cubaanse tabak. In 1910 ging het weer uitstekend. Daar moest op gegeten en gedronken worden. Een menukaart van 18 april 1910 toont het schip van maatschappij, varende tussen de klippen van Scylla en Charybdis: de Amerikaanse concurrentie en de Duitse invoerrechten.

De Grevenstukken en Baambrugge

In 1880 was Antonie Grevenstuk in Baambrugge komen wonen. Zijn zonen volgden hem. Zij bleven in Baambrugge toen Antonie in 1896 overleed. Baambrugge was een klein dorp, met veel land eromheen, waar welvarende boeren de Hervormde kerkeraad, de diaconie, de waterschappen, de Raiffeisenbank en de gemeentelijke politiek beheersten. De gemeente Abcoude-Baambrugge was rijk, en de plaatselijke belastingen waren laag. Het aangrenzende Abcoude-Proostdij was arm, terwijl de lokale belastingen daar hoog waren. Baambrugge was overgevoerd Hervormd, met een Gereformeerde minderheid rond de kerk van Postwijck, terwijl in Abcoude een belangrijke Rooms-Katholieke bevolkingsgroep woonde. De grens van beide gemeenten, die één burgemeester hadden, liep dwars door de bebouwing van Abcoude, met de welvarende buurten in het Baambrugse gedeelte. Het spreekt vanzelf dat luide stemmen weerklonken om beide gemeenten samen te smelten, hetgeen tenslotte na jarenlange verhitte strijd, in 1941 gebeurde. De Baambruggenaren, en vooral de boeren, die het meeste te verliezen hadden, wilden van samenvoeging met het eigenwijze 'wandelstokkendorp', zoals het meer steeds Abcoude bij hen heette, niets weten. In dit Baambrugge, dat omgekeerd werd aangeduid met 'zeven huizen en een kippenhok' vestigden zich de gebroeders Grevenstuk. Zij behoorden met hun weinig voorkomende beroep niet tot de middenstand, maar zij waren ook niet helemaal van

het vertrouwde allochtone notabelensoort, zoals de dominee, de dokter en de notaris. Een leveranciersknecht had er wat moeite mee, want toen hij de echtgenote van Jean aansprak met het voor burgerdames gebruikelijke 'juffrouw', repliceerde zij 'mevrouw' te zijn, want 'juffrouwen', dat waren haar twee ongetrouwde dochters, die algemeen juffrouw Mien en juffrouw Anna werden genoemd. Hoe moeilijk te plaatsen ook, de Grevenstukken gingen deel uitmaken van de dorpsgemeenschap, met als prijs dat hun door Antonie zo mooi bedachte Franse voornamen sneuvelden. Het werd, heel gewoon: Jan, Dirk en Eduard.

Van hen werd Jan op 7 april 1891 lid van de gemeenteraad. Hij zou de raad trouw blijven, tot in de dood, bijna een halve eeuw lang. Jan was als raadslid actief. Zijn persoonlijke programma werd vanaf het begin tot aan het eind beheerst door zuinigheid en het streven naar zo laag mogelijke belastingen. Zuinigheid kenmerkte ook de andere raadsleden, al wilden dezen, zoals op 15 oktober 1897, zelf wel eens wat beter worden beloond uit het jaarlijkse overschot in kas. Jan was dan tegen, als enige, want hij was niet bang alleen te staan. Jan had bij zijn zuinigheid echter wel oog voor de gewone man of vrouw. Zo spande hij zich in voor een kleine bijdrage in de kosten van één door de gemeente aan te wijzen doorlerend kind. Hij kwam daarop onverbiddelijk terug, toen B en W vergeten waren - natuurlijk, vergeten - dit financieel in de begroting te verwerken. En tijdens een raadszitting,

waarin werd geklaagd over de ver-
vuilde school, stelde hij als enig
raadslid - tevergeefs - voor, de oplos-
sing in een betere honorering van de
werkvrouw te zoeken. Electoraal kon
Jan dan ook op de voorkeurstemmen
van een deel van de minder welvaren-
de dorpsgenoten rekenen. Soms had
hij deze nodig, want toen Jan Gre-
venstuk ouder werd, en eigengerei-
der dan ooit, trachtten zijn geestver-
wanten van de Protestantsche Kiesver-
eeniging hem meermalen te wippen.
Dit heeft niet mogen slagen, want Jan
genoot óók populariteit als kampioen
in de strijd tegen het samengaan van
Abcoude en Baambrugge. Dat hij de
aanleg van een waterleiding vertraag-
de, woog kennelijk minder zwaar. In
1932 werd Jan, na meer dan veertig
jaar, wethouder - na het overlijden
van de agrariër C. P. de Groot, die in-
drukwekkend als Paul Krüger, een
tijdperk lang het toneel had beheerst.
Dit maakte dat nú Jan, met enige iron-
sche zelfingenomenheid, over
Baambrugge kon spreken als over zijn
'koninkrijk'.

Jan Grevenstuk was een sterke per-
soonlijkheid. Een zoon van zijn vader,
zij het dat hij bescheidener en subtieler
was. Jan domineerde ook zijn broers,
wat tot uiting kwam in het feit dat zijn
zestigjarig jubileum als kalligraaf en
zijn overlijden in de kranten de aan-
dacht trok; zijn broers bleven altijd in
de schaduw. Dirk en Eduard waren
ook in de Baambrugse samenleving
minder prominent. Dirk, die waar-
schijnlijk veel van tuinieren hield, be-
kleedde het ambt van brievegaarder,
wat betekende dat hij het postagent-
schap beheerde. Eduard was tot in
1941 secretaris-penningmeester van de
waterschapjes Hoog- en Groenland,
De Roode Molen en Donkervliet, wat
neerkwam op een administratieve
deeltijdbaan. Eduard was in het begin

van onze eeuw ook nog aan het pavil-
joen van het Amsterdamse Burger-
weeshuis aan de Ruysdaelkade ver-
bonden. Deze situatie doet vermoeden
dat niet alle drie de broers van het kal-
ligrafenberoep konden leven. Deze ge-
bondenheid verklaart - naast plaatse-
lijke opdrachten - waarom de Gre-
venstukken zowel in Amsterdam als in
Baambrugge een atelier hadden. In
Baambrugge was dit op Overdorp, en
toen het buiten in 1898 werd verkocht,
huurden de gebroeders een ruimte bo-
ven het café-logement De Jonge Prins.
Nadeel was dat zij vaak op en neer
moesten reizen tussen het dorp aan de
Angstel en Amsterdam.

Vanuit Baambrugge moesten de ge-
broeders eerst met een paardebusje en
later met de T-Ford van de levensge-
vaarlijk koersende Hannes Vonk naar
het station van Abcoude. Daar stapten
de in keurige jassen geklede en door
gleufhoeden gedekte heren Gre-
venstuk in een eerste klasse coupé - zo
weet het dorp zich nog precies te her-
inneren - naar het Weesperpoortstati-
on in Amsterdam, om daar lijn 11
naar het Rokin te nemen. De gebroe-
ders hielden dit pendelen tot op hoge
leeftijd vol, want zij bleven tot aan
hun dood toe werken²²⁾.

De liefde voor de kalligrafie van de ge-
broeders werd door drie kinderen ge-
deeld: Mien, Anna en Anton²³⁾. Over
hen ben ik kort, omdat het schone
schrift in hun leven een minder
belangrijke rol speelde dan in die van
hun vaders. Mien heeft nog het meest
aan kalligrafie gedaan. Naast haar
kantoorbetrekking zette zij, nadat
Eduard in 1945, te voet op weg naar
huis, in de Horn tussen Abcoude en
Baambrugge was overleden, de Baam-
brugse praktijk in haar vrije uren
voort (afb. 15).

Een bewaard kasboek van Mien laat
zien dat zij in de jaren 1945-1950 voor

18

Ex-libris van het echtpaar Grevenstuk-Rincker

Papier, boekdruk naar pen, 8 x 5,8 cm.

Antonie Grevenstuk Ez.

Driebergen-Rijsenburg, verz. Grevenstuk-Rincker

Afgebeeld zijn de Oostzijdse molen bij Abcoude, alsmede een tweetal door de tekenaar verzonnen familiewapentjes.

bedragen van in totaal enkele honderden guldens per jaar, kalligrafische opdrachten uitvoerde voor de melkfabriek MOBA, jongelingenverenigingen, het hoogheemraadschap Amsteland en vele particulieren. Zij kalligrafeerde wandspreuken, naamlijsten, roosters van aftreden, teksten in albums en bijbels, zij maakte huwelijksteksten, gedichten, herinneringen aan gestorvenen, en zij deed zelfs aan prentenrestauratie.

Mien had, evenals haar vader Jan, een zekere literaire aanleg; zij heeft enkele niet-gepubliceerde gedichten geschreven. Eenzelfde dispositie was ook aanwezig bij Anna, die in Baambrugge en Abcoude wegens haar grote hartelijkheid en sociale bewogenheid een zeer geziene persoonlijkheid was. Anna, die ook fraaie teksten schreef in de bijbels van haar leerlingetjes van de zondagschool, trad op als correspondenten van verschillende streekbladen. Zij publiceerde voorts een ontroerend kinderboekje over een eendje, 'Pietie' getiteld, dat door Jan werd geïllustreerd. Het valt hierbij op dat zij een pseudoniem gebruikte: 'Ans van der Jagt', en dat haar vader signeerde met 'Graaf'. Bij Anna kwam dit voort uit bescheidenheid.

Ook Anton, de zoon van Eduard, werd door de kalligrafie geraakt (afb. 18). Hij hielp wel eens op het atelier, en hij mocht tijdens de oorlog de rouwborden in de Hervormde kerk te Abcoude restaureren, over welke hij later in het jaarboekje van 'Niftarlake' schreef²⁴⁾. Anton heeft van de kalligrafie echter nooit zijn beroep gemaakt.

Het atelier Grevenstuk hield na de dood van Eduard op te bestaan. Het werd nog even onder andere naam voortgezet door drukkerij Van Munster. Toen Mien tenslotte in 1952 overleed, was er definitief aan een drie ge-

neraties oude familietraditie een einde gekomen.

Jean, Wilhelmina en de Vechtstreek

Het leven voltrekt zich langs grillige lijnen, en de som van meer levens leidt naar een slot dat ver van het begin af ligt, zelfs als bepaalde activiteiten 'door aanleg en traditie', in de familie blijven, zoals bij de Grevenstukken het geval was. Met de poëtisch geïnspireerde Antonie begonnen, eindigt dit artikel met de historische interesse van Jan en Mien - nu wij ons uit het Baambrugge verwijderen, weer Jean en Wilhelmina te noemen.

Jean bezat een historisch-topografische verzameling met betrekking tot Baambrugge en Abcoude, die, gezien verschillende reproducties in het jaarboekje van 'Niftarlake' en restanten in de nalatenschap, interessante unica telde. Aangetrokken door deze collectie, kwam de theoloog J. W. Verburch in 1912 met Jean Grevenstuk in aanraking. Dit deed de vraag rijzen of een op te richten commissie belangstellenden in de geschiedenis en de monumenten van hun woonplaats zou kunnen verenigen²⁵⁾. Dit was de aanzet voor het Oudheidkundig Genootschap 'Niftarlake', waarvan Jean Grevenstuk tot kort voor zijn dood secretaris en jarenlang ook redacteur van het jaarboekje zou zijn. De nieuwe vereniging kwam vlot van de grond, mede dank zij Jean, die in Abcoude met lezingen en lantaarnplaatjes optrad. De naar het etablissement 'De Wakende Haan' getogen belangstellenden hadden overigens wel eens een

19

Twee vignetten

Papier, boekdruk naar pen, resp. diam. 6 cm. en 5,5 x 4,5 cm.

Gebroeders Grevenstuk

Amstelveen, C. C. Bakker-Homberg

Het ex-libris is voor de farmacoloog Prof. Dr A. Grevenstuk, een zoon van Thierry. Het andere vignet is voor de Roomsche-Katholieke Artsenvereniging.

59

teleurstelling te verwerken, toen 'vele lezaren niet vertoond konden worden, omdat de eigenaar van de lantaarn te weinig koolzuur had meegenomen'. Jean had zo zijn best gedaan, met één van zijn op keurig geschept papier gedrukte 'Oud-Hollandse' convocaten, een kunst die hij als kalligraaf natuurlijk tot op grote hoogte beheerste: 'Uyt den lanteerne sal men 't oude Bambrugh mit grooter luyster opt doeck vertoonen'...²⁶⁾. Jean tekende ook het vignet van 'Niftarlake', naar een oude aquarel in zijn collectie²⁷⁾. De voorstelling met het Slot van Abcoude steekt qua niveau overigens wat mager af bij de andere vignetten uit het atelier (afb. 19). Ook een aantal illustraties in de verschillende afleveringen van het jaarboekje 'Niftarlake' is van de hand van Jean, terwijl hij - dit is het belangrijkste - ook regelmatig zelf daarin historische studies het licht deed zien.

Wilhelmina volgde haar vader op als secretaris van 'Niftarlake' en dat bleef zij tot aan haar dood. Daarnaast nam zij het tijdrovende secretariaat op zich van de uit 'Niftarlake' gesproten actiegroep 'Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassenge-

bied', één van de oudste milieuorganisaties in den lande.

Evenals Jean schreef Wilhelmina historische bijdragen in het jaarboekje van 'Niftarlake'. Zij verzorgde ook de registers.

De bijdragen van Jean verdienen tenslotte enige aandacht, omdat zij van een hoog niveau zijn. De meeste opstellen hadden betrekking op Abcoude en Baambrugge, waarbij Jean vaak uitging van geschreven, niet-gepubliceerde kerkelijke bronnen.

Zijn goed geschreven, niet zelden anekdotische opstellen volgen nauwkeurig de door de bronnen aangegeven weg. Als kalligraaf had Jean affiniteit met het oude schrift, en vanuit deze achtergrond is zijn bronmatige aanpak dan ook mede te verklaren. De grootste prestatie van Jean op dit vlak was, overigens niet in het jaarboekje, de tekstuitgave van het memorieboek van de kerk te Abcoude²⁹⁾. Deze editie is een ambachtelijk-historisch werkstuk, volgens de beste tradities van het vak. Jean Grevenstuk getuigde hiermee van een instelling, welke zijn familie bijna een eeuw lang in dienst van de schrijfkunst heeft doen staan. (afb. 20)

D. G. Carasso

Abcoude 1982

Foto van Jean Grevenstuk als waarnemend burgemeester van Abcoude-Baambrugge en Abcoude-Proostdij, 1934
Particuliere verzameling

Toen Jhr Mr C. Dedel in 1934 aftrad als burgemeester, nam Jean Grevenstuk gedurende enige tijd het vacante ambt waar.

Noten:

- 1 Een overdruk van dit artikel zal, samen met een cataloguslijst, de tentoonstelling begeleiden. Gaarne spreek ik mijn dank uit aan hen, die toestemming hebben gegeven afbeeldingen op te nemen van werk in hun bezit. Mijn dank gaat tevens uit naar hen, die mij inlichtingen gaven: C. C. Bakker-Homberg, C. C. Berg (Gemeentearchief 's-Gravenhage), E. J. C. Boutmy de Katzmann (Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde), A. R. A. Croiset van Uchelen en C. M. Faas (Universiteitsbibliotheek Amsterdam), S. A. C. Dudok van Heel en J. H. van den Hoek Ostende, alsmede H. Peschar (Gemeentelijke Archiefdienst Amsterdam), M. A. Dukes-Greup, R. van Dijk (Werkspoormuseum), F.W.H.M. van den Eerenbeemt, J. Griffioen-Homsma, H. W. Güntz (Bibliotheek van de Vereniging voor de Effectenhandel), S. Honig Jz. en W. F. Renaud (Nederlands Openlucht Museum), L. A. Houthakker, P. A. Gijsberti Hodenpijl, F. Iliohan (v.h. Atelier Nelly ten Have), R. Jager (Amsterdams Historisch Museum), N. J. C. M. Kappeijne van de Coppello, H. Pees, N. Plomp (Centraal Bureau voor Genealogie), A. van Rennes-Donkerbroek en O. F. Schrijver (Gemeente Abcoude), H. Rombach (Gemeentearchief Alkmaar), F. F. Rehbock, G. Sarabè-Grevenstuk, N. Spruyt-ten Have, W. C. C. Trouw (die als eerste mij op het spoor zette), A. F. Ubels (Koninklijk Huisarchief) en J. H. van Walbeek. Het spreekt vanzelf dat de verantwoordelijkheid voor fouten bij de auteur ligt. De foto's van de werken in particuliere collecties zijn gemaakt door de fotodienst van de Amsterdamse Gemeentemusea en R. Stolk.
- 2 Voor de meer recente geschiedenis van het schrijfonderwijs en schrijfstijlen kan o.m. verwezen worden naar *P. H. van Gestel, G. C. F. van der Laan*: Schrijven en schrijfonderwijs. Groningen 1919¹. Hierin is een uitstekende bibliografie opgenomen. Over kalligrafie buiten de context van het onderwijs bestaat nauwelijks literatuur. Mijn opsomming is een eerste poging, gebaseerd op het doornemen van verschillende verzamelingen en prospectussen van de Grevenstukken (in de verzamelingen van het Koninklijk Huisarchief te 's-Gravenhage, C. C. Bakker-Homberg te Amsterdam en J. J. Grevenstuk-Rincker te Driebergen-Rijsenburg). De prospectus van L. Lévêque berust in de handschriftenverzameling van de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek. Ik heb ook mondelinge informatie verwerkt van A. Grevenstuk Ez., L. A. Houthakker, F. Iliohan en N. Spruyt-ten Have. De verwijzingen naar ontwikkelingen in de grafische kunsten berusten op literatuur, die m.i. in dit verband niet hoeft te worden gespecificeerd. Hetzelfde geldt voor de 17de- en 18de-eeuwse schrijfmeesters. Het lesboekje van Antonie Grevenstuk is getiteld: 'Hoe men volgens eene nieuwe methode in zes lessen zonder onderwijzer eene fraaie hand kan leeren schrijven. Eene practische handleiding.' Dit beleefde vier drukken, tot in de jaren tachtig. De eerste druk heb ik niet gevonden. De tweede dateert uit 1869.
- 3 Over Antonie: Gemeentelijke Archiefdienst Amsterdam (af te korten met GAA), arch. Kabinet van de Burgemeester, 1864, corr. 27 juni en 15 juli 1864, 99 P en 112 P. Dirk Grevenstuk (Kampen, 24 maart 1785 - Amsterdam, 22 jan. 1835) trouwde op 26 okt. 1825 te Amsterdam met Johanna Maria van Helden ('s-Gravenhage, 6 aug. 1790-Amsterdam, 27 maart 1863). Hun zoon Antonie Grevenstuk (Amsterdam, 19 nov. 1827-Baambrugge, 29 aug. 1896) trouwde op 18 nov. 1857 te Amsterdam met Anna Hendrika Jousma (Amsterdam, 24 sept. 1826-Baambrugge, 23 juli 1895). Hun kinderen waren Jean Gérard Thomas (Amsterdam, 3 maart 1858-Baambrugge, 1 febr. 1938), Antoine Charles Marie (Amsterdam, 8 mei 1859-Loenersloot, 19 mei 1887), Anne Henriëtte (Amsterdam, 13 nov. 1860-Amsterdam, 17 nov. 1869), Thierry Emanuel (Amsterdam, 8 april 1863-Baambrugge, 30 okt. 1929), Cathérine (Amsterdam, 13 jan. 1865-Amsterdam, 1 mei 1866), Cathérine (Amsterdam, 23 okt. 1866-Laren, 27 jan. 1935), Edouard Nicolas (Amsterdam, 6 sept. 1868-Baambrugge, 14 juni 1945). Zie voor (het beperkte) vervolg noot 23. Deze gegevens en die omtrent lokaties zijn ontleend aan de archieven van de burgerlijke stand, het bevolkingsregister, het kadaster, familiepapieren en adresboeken.

- 4 Mededeling A. Grevenstuk Ez.
- 5 Ik heb het album niet kunnen terugvinden. Antonie zinspeelt er op in de tekst van een kalligrafisch blad t.g.v. de zeventigste verjaardag van de schrijfster (Gemeentearchief Alkmaar, port. Nationaal Huldeblijk A. L. G. Bosboom-Toussaint, 16 sept. 1882).
- 6 Koninklijk Huisarchief, 's-Gravenhage (af te korten met KHA), verzoekschrift A. Grevenstuk, 4 sept. 1879, met aant. en bijl. Verzoekschrift gebr. Grevenstuk, 27 april 1901, met aant.
- 7 Algemeen Handelsblad, avonded. 28 nov. 1933 (interview met Jean Grevenstuk t.g.v. diens zestigjarig jubileum als kalligraaf). De Telegraaf, bericht 6 febr. 1939 (verslag van de begrafenis van Jean Grevenstuk). Of Antoine ooit de kalligrafie heeft beoefend, is mij niet bekend.
- 8 Tevredenheidsbetuiging S. de Clercq Wz., 30 juni 1884. Afgedrukt in een prospectus uit de jaren 1900-1909 (verz. C. C. Bakker-Homberg, Amstelveen).
- 9 Verslagen van de Jurygroepen der Nationale Tentoonstelling van Oude en Nieuwe Kunstnijverheid, 's-Gravenhage 1888, 2e afd., Nieuwe Kunstnijverheid. 's-Gravenhage 1889 (gedrukt, in de bibl. van het Gemeentearchief 's-Gravenhage).
- 10 KHA, verzoekschrift A. Grevenstuk, 4 sept. 1879.
- 11 GAA, Bibliotheekmap m.b.t. De Nederlandsche Drukpers, reglement van 23 febr. - 12 maart 1857, art. 1. Uit reglement uit 1859 en 1867 (t.a.p.) blijkt dat er een ontwikkeling was naar beperking van de toegangsmogelijkheden tot de gezellenstand. Er waren overigens meer zelfstandigen lid van de vereniging, in ieder geval de vrijdenker F. Günt (diens lidmaatschapsboekje bevindt zich in de bibliotheekmap) en F. W. Vislaake.
- 12 GAA, t.a.p. KHA, in: Gedenkboek aan den Triomftogt... (zie afb. 7).
- 13 KHA, verzoekschrift A. Grevenstuk, 4 sept. 1879. GAA, t.a.p.
- 14 Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, arch. Grafici, 2, Notulenboek Voorzorg en Genoegen: Verslag der Triomftogt van den 16e November 1863, uitgebr. door den eerste secr. op de alg. verg. 21 Dec. 1863.
- 15 KHA. Gedenkboek aan den Triomftogt...
- 16 KHA, verzoekschrift A. Grevenstuk, 4 sept. 1879. *P. Werthweijn, A. Grevenstuk: De omwenteling van 1813. Historisch-dramatisch-allegorische voorstelling*, in 3 afd. Amsterdam 1865.
- 17 KHA, prospectus bij verzoekschrift A. Grevenstuk, 4 sept. 1879.
- 18 T.g.v. de zeventigste verjaardag van A. L. G. Bosboom-Toussaint maakte een aantal kalligrafen bladen, die niet door toepassing van bladgoud, maar door goudverf gekenmerkt werden. Antonie paste als enige bladgoud toe (Gemeentearchief Alkmaar, port. Nationaal Huldeblijk).
- 19 Zie bijv. later schetsboek (verz. J. J. Grevenstuk-Rincker, Driebergen-Rijsenburg).
- 20 Universiteitsbibliotheek Amsterdam, handschriftenverzameling.
- 21 Zie *A. Martis*: Het ontstaan van het kunstnijverheidsonderwijs in Nederland en de geschiedenis van de Quellinus-school te Amsterdam (1879-1924). In: *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* 1979, 30, 1980, p. 79-171.
- 22 Dit gedeelte is gebaseerd op mondelinge mededelingen. Ik heb verder gebruik gemaakt van kranteknipsels uit o.m. 'Het Nieuws', die in de nalatenschap van Jean waren. Daarnaast heb ik de notulen van de raadsvergaderingen van Abcoude-Baambrugge voor de periode 1890-1940 doorgenomen (in het Rijksarchief Utrecht). Interessant is een uitgave van 'Abcoude's Belang', een persiegroep t.b.v. samensmelting van Abcoude en Baambrugge: Is het niet alleen GEWENSCHT, doch ook NOODZAKELIJK, dat de gemeenten Abcoude-Baambrugge en Abcoude-Proostdij verenigd worden tot ééne gemeente? Abcoude 1920. De uitspraak over de botanische liefde van Dirk is gebaseerd op een blad uit een familiealbum (verz. C. C. Bakker-Homberg, Amstelveen), die over Eduards relatie tot het Burgerweeshuis op familiestukken.
- 23 Wilhelmina Frederika (Sloten, 16 mei 1886-Baambrugge, 24 juni 1952), Anna Hendrika (Baambrugge, 15 aug. 1890-Woerden/Baambrugge, 15 maart 1975). Zij sproten uit het huwelijk van Jean met Wilhelmina Frederika van de Ven (Haarlem, 5 jan. 1860-Baambrugge, 5 april 1940). Antonie (Baambrugge, 28 aug. 1899-Driebergen/Rijsenburg, 21 maart 1980) was zoon van Edouard Nicolas en Gijsberta van Gent ('s-Gravenhage, 2 febr. 1866-Hilversum, 10 nov. 1953). Zie ook noot 3.

- 24 Mededeling A. Grevenstuk Ez. A. *Grevenstuk*: Beschrijving van de drie rouwborden in de Ned. Herv. Kerk te Abcoude. In: Jrb. 'Niftarlake' 1973, p. 27-31.
- 25 De feestelijke herdenking van het 25-jarige bestaan van ons Genootschap op dinsdag 22 juni 1937. In: Jrb. 'Niftarlake' 1937, p. XXI.
- 26 J. G. Th. *Grevenstuk*: Hoe Niftarlake tot stand kwam. In: Jrb. 'Niftarlake' 1913, p. XVII. Het betreft een bijeenkomst op 12 febr. 1933. Convocaat bijeenkomst 12 febr. 1913 (verz. C. C. Bakker-Homberg, Amstelveen).
- 27 Het ontwerp voor het vignet is in de verz. C. C. Bakker-Homberg, Amstelveen. De aquarel is afgebeeld in Jrb. 'Niftarlake' 1930, op p. 32.
- 28 Voor een overzicht van de bijdragen van Jean en Wilhelmina, zie: Register op de jaarboekjes 1913-1973 van het Oudheidkundig Genootschap 'Niftarlake' (1975). Voor een goed overzicht van beider activiteiten dient men de afleveringen van het jaarboekje door te nemen. Zie voorts: In Memoriam J. G. Th. Grevenstuk, in leven secretaris van ons Genootschap. In: Jrb. 'Niftarlake' 1938, p. XI en XII. In Memoriam Mej. W. F. Grevenstuk (1886-1952). In: Jrb. 'Niftarlake' 1952, p. XXVII.
-

Inhoud:

Bestuur	2
Leden	3/16
Financiën	17
Kort verslag	18
Excursie	19/22
De Grote- of Laurentiuskerk te Weesp II	23/28
Het buitenplaatsje Kattenburg of Ruymzicht onder Maarssen	29/31
Een knipsel uit het Utrechtsch en Provinciaal en Stedelijk Dagblad	32
De schrijfkunst van drie Generaties Grevenstuk	33/64
Inhoud	64